

Academia Română

INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE SIBIU

**STUDII ȘI COMUNICĂRI
DE ETNOLOGIE**

Tomul XXXVIII

2024

serie nouă

Editura *Astra Museum*

Periodic tipărit cu sprijinul financiar
al
CONSILIULUI JUDEȚEAN SIBIU
prin
CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI
PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE
„CINDRELUL-JUNII” SIBIU

ISSN 1221-6518

Corectură: Andreea BUZAȘ, Sanda IGNAT
Tehnoredactare: Andreea BUZAȘ

Editura „ASTRA Museum”
Piața Mică, nr. 11, Sibiu
Tel.: 0269/202400
Fax: 0269/202411
e-mail: office@muzeulastra.ro
www.muzeulastra.ro

Tipar: Smart Print Tech SRL
Str. Gării, nr. 8a, Șura Mică
Tel.: 0730068819
e-mail: office@smart-print.ro
www.smart-print.ro

SUMAR

Folclor-Etnologie-Antropologie

Ion TALOȘ, Andreea BUZAȘ, *Întoarcerea umbrelor. Cu privire la memorialistica lagărelor de prizonieri români din Germania, 1916-1918* / 7

Rodica RALIADÉ, *Documente inedite – de la cercetarea biografică la documentul etnocultural* / 18

Camelia BURGHELE, *Arhitectură, ecologie și rost: Valea Barcăului și casele ei bătrânești* / 24

Borco ILIN, *Instrumentul numit facebook și minunile sale în creșterea vizibilității unui muzeu (Muzeul Satului Bănățean Timișoara)* / 43

Ioana-Narcisa CREȚU, *Limbajul păstoritului și expresivitatea limbii române* / 58

Constantin ITTU, *Cenușăreasa: din universul basmului românesc la câteva dintre variantele sale extrem-orientale* / 63

Adrian STOIA, *Cruci și troițe în Dobrogea. Studiu de caz: localitățile Dunărea, Capidava, Topalu (județul Constanța)* / 72

Alina Geanina IONESCU, *Restaurarea icoanei pe sticlă Răstignirea lui Iisus din colecția Muzeului ASTRA* / 84

Maria ȘPAN, *Rochia miresii – piesă vestimentară inedită de la Gura Râului* / 90

Alina MATEI, *Florin Poenariu, mărturia talentului unei familii de tezaur* / 111

Cosmina-Maria BERINDEI, *Profilul unui etnolog: Ion Cuceu (23 iulie 1941 – 26 decembrie 2023)* / 121

Din etnologia germanilor din România

Helga STEIN, *Charles G. Danford, ein Schotte erforscht Siebenbürgen [Charles G. Danford – un naturalist scoțian în Transilvania]* / 126

Aniversări

Victor Păcală 150 și perspectiva unei ediții definitive (Ilie MOISE) / 143

Junii Sibiului ... Povestea continuă (Ilie MOISE) / 145

Gheorghe Deaconu 80 (Ilie MOISE) / 149

Comemorări

In memoriam prof. Laura Sârbu (1941–2024) (Ilie MOISE) / 151

Note și recenzii

Radu Trifan, *Morile Banatului. Patrimoniul mulinologic al județelor Timiș și Caraș-Severin* (Adrian STOIA) / 153

Valerie Deleanu, *Povestea unei cercetări. Orientarea tradițională în spațiu, în Țara Oltului* (Ilie MOISE) / 155

Oana-Valeria Chelaru, *Avataruri contemporane ale basmului fantastic* (Anca-Maria VRĂJITORIU) / 158

Nicolae Afrapt, *În căutarea raiului din Valea Frumoasei* (Ilie MOISE) / 163

Irmgard Sedler, ... *skoro damoi! Speranță și disperare. Deportarea sașilor din Transilvania în lagărele sovietice de muncă* (Andreea BUZAȘ) / 164

Cronica, rubrică realizată de Andreea BUZAȘ / 166

***Întoarcerea umbrelor.
Cu privire la memorialistica lagărelor
de prizonieri români din Germania, 1916-1918***

Prof. univ. dr. Ion TALOȘ

Dr. Andreea BUZAȘ

Universitatea din Köln
e-mail: talos.ion@googlemail.com

Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu,
e-mail: buzasandreea@yahoo.com

Zusammenfassung: Die vorliegende Arbeit nimmt sich zum Ziel, dem heutigen Ethnologen Quellen zur Erforschung des Ersten Weltkriegs vorzustellen. Dabei kommt heraus, dass Kriegsgefangenschaft Literatur hervorbringen kann – zwar nur kleine, aber für die Gestaltung einer Kriegsethnologie umso interessantere Literatur. Leider haben Soziologen, Volkskundler und Sprachwissenschaftler die Gelegenheit verpasst, zum damaligen Zeitpunkt Fragebögen nach dem Muster derer im 19. Jh. (von I.A. Odobescu, B.P. Hasdeu oder N. Densușianu) einzusetzen, um Erfahrungen der Kriegsgefangenschaft zu erheben. Die Antworten auf solche Fragebögen hätten zeigen können: in welchen Lagern die Kriegsgefangenen saßen, welche Gedanken und Sorgen sie hegten, ihre Haltung zum Krieg im Allgemeinen, ihre Sorgen um die Zukunft ihres Heimatlandes; und nicht zuletzt den Opfergeist, der die Lebensphilosophie der Gefangenen prägte. Man hätte erfahren können, wie sie sich mit Angehörigen anderer Ethnien in benachbarten Kriegsgefangenenlagern verständigten, welche Freundschaften sie dort schlossen, wie sie beteten, was sie lasen, was sie sich einander erzählten usw. Die veröffentlichten Memoiren und Briefwechsel geben jedoch einen Einblick in diese Problematik.

Schlagwörter: Ersten Weltkriegs; Haltung zum Krieg im Allgemeinen; Kriegslagern; Kriegsgefangenschaft Literatur.

„Focul tăcu. E zi de odihnă./ Privim din tranșee rețeaua,
livada cu flori, și zdrențele-n sârmă./ Simți Paștile-n
liniști./ Încă o dată cei zece tovarăși stăm într-o groapă,
asemenea bărcii fără de cârmă./ Scumpe făpturi, fluturi
mulți, năvălesc din apus cu-nalte sclipiri jucăușe, curate./
Trec pe deasupra în pâlcuri, culori salvate din alt
continent, cufundat și răpus./ Mâne bătaia va-ncepe din
nou. Fii, inimă lemn, când fiecare-n tăcere se-ntreabă:

Documente inedite – de la cercetarea biografică la documentul etnocultural

Dr. Rodica RALIADE

Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” București,
e-mail: r_c_raliade@yahoo.fr

Zusammenfassung: Der vorliegende Beitrag enthält einen kurzen Auszug aus einem in Arbeit befindlichen Buch mit dem Titel „Die Geschichte eines Glückspilzes. Von der biografischen Forschung zum ethnokulturellen Dokument“. Herausgeberin: Rodica Raliade. Mitautoren: Cristina Gafu, Constantin Secară, Radu Toader, Iulia Wišoșenschi.

Das Buch soll anhand einer komplexen Biografie die Bedeutung der Zusammenstellung verschiedener Dokumentenarten zum Verständnis schwieriger Zeitabschnitte der jüngeren Geschichte aufzeigen. Die ethnokulturellen Dokumente im zweiten Teil des Buches enthalten bisher unveröffentlichtes Material. Es geht um Interviews mit dem Gewährsmann Nicolae Bogdan, 2009 geführt und aufgezeichnet von den Forschern Constantin Secară und Radu Toader bzw. 2018 von Iulia Wišoșenschi, samt drei digitalen Aufnahmen von Mihai Stoica Olteanu, die Interviews mit Nicolae Bogdan und seinem Freund und Kollegen im Zwangsarbeitslager wiedergeben.

Schlagwörter: ethnokulturellen Dokumente; Nicolae Bogdan; folklore; Zwangsarbeitslager wiedergeben; unveröffentlichtes Material.

Materialul cuprinde un scurt fragment dintr-o carte în curs de finalizare, *Povestea unui om norocos (De la cercetarea biografică la documentul etnocultural)*. Coordonator și coautor Rodica Raliade. Colectivul de coautori: Cristina Gafu, Constantin Secară, Radu Toader, Iulia Wišoșenschi.

Pentru orice scriere, alegerea unui titlu impune găsirea unei formule rezumative și sugestive, legată de conținutul lucrării. Titlul principal al cărții, *Povestea unui om norocos*, definește destinul unui om, așa cum l-a perceput protagonistul, subtitlul sintetizând scopul parcursului științific, *De la cercetarea biografică la documentul etnocultural*.

Este dificil să scrii despre cei care ți-au fost în preajmă, din pricina efectului produs de apropierea dintre tine și persoana pe care dorești să o metamorfozezi în *personaj de poveste*: ca și în arta plastică, importantă este perspectiva. Ca să ai imaginea de ansamblu, sunt necesari câțiva pași în spate.

Arhitectură, ecologie și rost: Valea Barcăului și casele ei bătrânești

Dr. Camelia BURGHELE

CS I – Muzeul Județean Zalău,
e-mail: cameliaburghele@gmail.com

Zusammenfassung: Der traditionelle Bauernhof im Barcău-Tal bildete das Muster eines perfekt organisierten Wohn- und Arbeitsraums, dessen Entwurf und Aufbau für den Alltag sowie für festliche Anlässe, für Haus- und Feldarbeit und letztlich für das Zusammenleben aller Familienmitglieder geeignet war.

Im Rahmen einer zweijährigen Feldforschung habe ich Bauern angesprochen, die mir Geschichten ihrer Häuser erzählten. Diese Geschichten zeugen von einem geschickten (*smarten*, wie ich ihn anderswo nannte) Bauern, der, ohne es zu wissen, umweltbewusst lebte und seine Häuser aus natürlichen Materialien nach allen Regeln der traditionellen Architektur errichtete. Unter traditionell verstehe ich alt, ohne die Hilfe eines gebildeten Architekten gebaut.

Die vor Ort gesammelten Informationen stellen die Grundlage für eine umfassende Studie über die traditionellen Häuser im Kreis Sălaj und deren Besonderheiten dar, zeugen aber auch über das Wissen und Können der Bauern um den Bau nachhaltiger Wohnhäuser.

Schlagwörter: traditionelle Bauernhof; traditionellen Architektur; Kreis Sălaj; natürlichen Materialien.

Gospodăria tradițională, așa cum era gândită și structurată pe Valea Barcăului, configura un model de spațiu perfect organizat prielnic vieții cotidiene și festive, muncilor casnice și celor agrare și, până la urmă, conviețuirii tuturor membrilor familiei.

Poveștile caselor, relatate de țăranii cu care am stat de vorbă într-o campanie de teren derulată pe parcursul a doi ani, vorbesc despre un țăran priceput (SMART, cum l-am numit cu alte ocazii) dar și ecologist (fără să știe!), care a ridicat case din materiale naturale după toate regulile impuse de arhitectura vernaculară (veche, fără arhitect).

Informațiile preluate din teren stau la baza unui studiu amplu despre casele tradiționale sălăjene și despre specificul acestora dar și despre priceperea țăranului în construirea unor locuințe durabile.

Instrumentul numit facebook și minunile sale în creșterea vizibilității unui muzeu (Muzeul Satului Bănățean Timișoara)

Dr. Borco ILIN

Muzeul Satului Bănățean Timișoara
e-mail: borko.ilin@gmail.com

Abstract: *The tool called facebook and its wonders in increasing visibility of a museum (The Banat Village Museum Timisoara)*

Increasing digitization and the penetration of multimedia information systems, based on the Internet, in more and more fields of cultural promotion, meant the alignment of museums with new marketing and advertising techniques

The present study presents the concrete case of the Timișoara Banat Village Museum and the way in which it is promoted on the Facebook network (through the call to guerilla marketing).

Keywords: cultural heritage; promotion; museum; guerilla marketing; creativity; ethnography.

Prelungirea vieții unui muzeu, din real, în virtual, prin rețelele de socializare

Digitalizarea tot mai accentuată și pătrunderea sistemelor de informare multimedia, bazate pe Internet, în tot mai multe domenii ale promovării culturale, a însemnat alinierea muzeelor la noi tehnici de marketing și advertising de care beneficiau până nu demult doar multinaționalele și ONG-urile din domeniul IT dar care, după anii 2020, au devenit absolut uzuale chiar și pentru muzeele mai mici.

Mai mult, utilizarea rețelelor sociale tot mai des oferă muzeelor posibilitatea de redefinire a ofertei tradiționale și de promovare a noi experiențe culturale prin implicarea unei rețele globale de vizitatori. În aceste condiții, numărul persoanelor care pot lua parte la evenimentele muzeului a crescut simțitor și, fapt notabil, publicul a devenit din spectator chiar părtaș la producția de servicii culturale (evenimente, activități, ateliere, festivaluri, producții online).

A devenit tot mai vizibil faptul că „un avantaj deosebit de important pe care-l permite promovarea pe Internet este dat de posibilitatea direcționării foarte precise a mesajului publicitar. Țintirea mesajului (targeting) se poate face după mai multe criterii, cum ar fi: demografic, contextual (implică

Limbajul păstoritului și expresivitatea limbii române

Prof. univ. dr. Ioana-Narcisa CREȚU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu,
e-mail: ioana.cretu@ulbsibiu.ro

Abstract: Shepherding and transhumance have diminished, almost disappeared, even in Mărginimea Sibiului, once known for shepherding. Along with the occupation, the specific vocabulary of this job disappeared, which includes names of animals, specific products, diseases and a series of aspects related to its organization. Few speakers today still know what *preducea*, *stogoșă*, *măzărar* or *coleșă* means. The article presents the richness of this vocabulary, as well as the preservation of some terms in expressions and locutions that give expressivity to the language.

Keywords: shepherding; vocabulary; idioms; expressiveness.

1. Premise

Transhumanța este pentru generațiile de astăzi un termen de dicționar, pentru majoritatea probabil nici măcar un termen cunoscut. Ea este definită ca „o deplasare temporară, altitudinală și latitudinală a turmelor de oi pentru iernat, o fază avansată a păstoritului, apărută din necesitatea folosirii eficiente a pășunilor și a fânețelor situate la mare distanță de satul de origine al oierilor”¹. Chiar dacă astăzi oierii mai practică doar ceea ce se numește „mica transhumanță” (mișcarea oilor de la șes la munte), această îndeletnicire seculară² se reflectă încă în vocabularul limbii române, atât în vocabularul pasiv, cât și în cel activ al vorbitorilor.

¹ Cf. Lucian David: *Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial*, raport realizat în 01.09.2020, disponibil la <https://patrimoniu.ro/ro/articles/2020--transhumanta-carpatica--parte-a-vietii-pastorale-traditionale>.

² „Ca ipostază a unei îndeletniciri tradiționale a poporului român, păstoritul transhumant s-a dezvoltat complementar cu păstoritul local și cu cel pendular, fiind practicat, conform izvoarelor istorice, începând cu secolele al XIV-lea și al XV-lea în special de către oierii transilvăneni” apud Ioana Baskerville, *Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial – extras*, raport realizat în 01.09.2020, disponibil la: <https://patrimoniu.ro/images/imaterial/Transhumanta/transhumanta-carpatica-parte-a-vietii-pastorale-traditionale.pdf>, p. 3).

Cenușăreasa: din universul basmului românesc la câteva dintre variantele sale extrem-orientale

Dr. Constantin ITU

Muzeul Național Brukenthal
e-mail: cconstantinittu@yahoo.co.uk

Abstract: *Cinderella: from the world of Romanian fairy tale to some of its Far Eastern variants*

Cinderella, the fairy tale that enchanted the childhood of many of us, commonly told by parents or grandparents, has its roots in the Far East. The first written record of it dates back to China in 860, during the Tang dynasty (618-907), the heyday of civilization in the Land of the Rising Sun. The character known as Cinderella lost her mother, but meets her again in a fish in which she was reincarnated, according to Eastern beliefs. The fairy tale then spread to neighboring areas, such as Indonesia and Malaysia (and probably Japan). While in Europe the shoe plays an important role in the story of Cinderella, in Eastern versions the magical elements are the fish, its bones, and the swing. As in most fairy tales, the modest, obedient girl, mistreated by fate, her mother, and her stepsister, manages to escape all this and, in the end, marry either a prince or a king.

Keywords: Cinderella; folktales; China; Indonesia; Malaysia.

*Basmul – scria G. Călinescu – este o operă de creație literară cu o geneză specială, o oglindire a vieții în moduri fabuloase [...] Este un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație morală¹. Unul dintre basmele copilăriei noastre, *Cenușăreasa*, ne aduce în fața ochilor, încă de la început, o scenă tristă. Aflăm, astfel, că trăia odată, într-un mic orășel de provincie, un om putred de bogat, căruia se întâmplă să-i cadă nevasta grav bolnavă. Când simți că i se apropie sfârșitul, femeia își chemă la căpătâi singurul copil, o fetiță și o povățui așa: draga mamei, orice ți s-ar întâmpla, cată să-ți păstrezi mereu sufletul neîntinat².*

Murindu-i soția, tatăl fetei se recăsătorește, cea de a doua soție venind în casă împreună cu cele două fete ale sale, frumoase fizic și întunecate sufletește. După cum probabil ne amintim din anii copilăriei noastre, surorile s-au purtat

¹ G. Călinescu, *Eстетica basmului*, București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 5

² Frații Grimm, *Cenușăreasa*, adaptată după un basm de Charles Perrault, ilustrații de Francesca Rossi, Editura Aramis, 2016, p. 3.

Cruci și troițe în Dobrogea. Studiu de caz: localitățile Dunărea, Capidava, Topalu (jud. Constanța)

Dr. Adrian STOIA

Complexul Național Muzeal ASTRA Sibiu,
e-mail: adrian.stoia@muzeulastra.com

Abstract: The ethnographic research carried out in the three villages discussed in this study - Topalu, Capidava and Dunărea, focused on identifying boat-manufacturing carpenters who are still in activity in this region, for possible cooperation with them during the workshops organized in the ASTRA Museum in Sibiu, regarding information related to gastronomy, shepherding, or various cultural activities specific to the "Lipoveni" ethnic groups. Although the tradition of building roadside crosses may not be as widespread in this region as compared to other ethnographic areas, this occasion also facilitated a study of these monuments of spiritual culture. This study will present a repertory of such roadside crosses, whose architecture, as will be apparent, corresponds typologically with that observed in the South Transylvanian monuments.

Keywords: Roadside crosses; crosses; Danube; Capidava; Topalu; Constanta; Dobrogea.

Cercetarea etnografică a localităților aflate în studiu (Topalu, Capidava, Dunărea), aparținând administrativ de județul Constanța, s-a axat pe identificarea meșterilor care activează încă aici, pentru eventuala cooperare cu aceștia în cadrul atelierelor desfășurate în Muzeul ASTRA din Sibiu, pe informații legate de gastronomie, confecționat/reparat bărci, păstorit, istoric al activităților economice, activități ale etnicilor lipoveni etc. Cu acest prilej s-a efectuat și o repertoriere a troițelor din aceste localități, desfășurată în prima parte a lunii iulie 2022 și iulie 2023¹.

Probabil cea mai cunoscută dintre localitățile spre care ne-am îndreptat atenția este Capidava, cetatea romano-bizantină de acolo, situată pe malul drept al Dunării, fiind cercetată arheologic încă din anul 1924². În ultimii ani, cu

¹ Arhiva ASTRA: Adrian Stoia, *Raport cercetare de teren Capidava, Topalu, Dunărea, iulie 2022* (27.09.2022); Adrian Stoia, *Raportul de cercetare de teren. Capidava, Topalu, iulie 2023* (nr. 8122/10.10.2023).

² Grigore Florescu, Radu Florescu, Petre Diaconu, *Capidava, monografie arheologică*,

Restaurarea icoanei pe sticlă „Răstignirea lui Iisus” din colecția Muzeului ASTRA

Dr. Alina Geanina IONESCU

Complexul Național Muzeal ASTRA Sibiu,
e-mail: alina.ionescu@ulbsibiu.ro

Abstract: *Restoration of the icon on glass Crucifixion of Jesus from the collection of the ASTRA Museum*

The icon on glass Crucifixion of Jesus, dating from the end of the 19th century, is an icon of Western influence. The restoration interventions carried out were determined by the degradations existing on the piece. Besides the chemical and biological investigations, X-ray fluorescence analyzes have also been carried out during the event. The piece benefitted from restoration interventions within the 7th edition of the Restoration Workshop organized by the ASTRA Museum through the ASTRA Centre for Heritage.

Keywords: Crucifixion of Jesus; icon on glass; consolidation; restoration; recovery.

Introducere

Icoana pe sticlă *Răstignirea lui Iisus* (Fig. 1), cu nr. inv. AL 4632 (Fig. 2), face parte din Colecția Complexului Național Muzeal ASTRA Sibiu. Dimensiunile icoanei, cu ramă, rezultate în urma măsurătorilor sunt cuprinse între 30,4-30,6 x 21,7-21,9 cm. Dimensiunile icoanei, fără ramă, sunt de 26x17 cm.

Starea de conservare

Îmbătrânirea materialelor¹ și conservarea defectuoasă au dus la apariția uzurii funcționale, la atac biologic inactiv de insecte xilofage *Anobium punctatum*, la fisuri, crăpături, așchieri și mici pierderi de material din structura lemnului la ramă și capac.

¹ Mirel-Vasile Bucur, *Restaurarea icoanei pe sticlă „Sfânta Treime” de la Schitul Sub Piatră, comuna Sălciua, județul Alba în Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural*, vol. VII, Centrul Mitropolitan de cercetări T.A.B.O.R, Editura Trinitas, Iași, 2007, p. 286.

Rochia mireșii – o piesă vestimentară inedită de la Gura Râului

Dr. Maria ȘPAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu,
e-mail: maria.span@ulbsibiu.ro

Abstract: *The Wedding Dress from from Gura Râului, Sibiu County – A Unique Garment*

The wedding dress from the past, from the village of Gura Râului, Sibiu County – a type of white sarafan, obviously worn in the first half of the 20th century, up until the 1960s, by the bride on her wedding day over the Romanian traditional costume – is a unique garment that has not yet been studied. This article aims to present the current state of our research: we seek to answer questions or propose hypotheses regarding how this garment came to be in the village, which styles of old bridal gowns appear most frequently in the photographs found in the field, how the bridal gown was acquired and worn, what memories the elderly women in the village have regarding this gown, in which years the dress appears most frequently in photographs of brides from Gura Râului, why its wearing was eventually abandoned, and in which localities we have identified photographs of brides wearing a similar dress. What do these brides have in common? How has this dress evolved over time? Could there be a Saxon influence? Given that such a garment no longer physically exists in the village, the analysis I conducted was based on studying old photographs, interviewing elderly women in the village or Saxon women who lived in the Sibiu area, discussing the matter with specialists from ASTRA Museum in Sibiu, consulting books and albums on traditional folk costumes etc. Here is a unique garment that has sparked some very interesting research.

Keywords: Wedding Dress; brides from Gura Râului; Saxon influence; traditional folk costumes.

O colegă de la Muzeul ASTRA m-a întrebat, în anul 2020, ce știu despre *rochia mireșii*, de la Gura Râului, pe care o văzuse într-o fotografie din cartea publicată de mine, despre costumul din această localitate (*ETHNOESTHÉTIQUE D'UN VILLAGE DE TRANSYLVANIE: Costume traditionnel et communication visuelle*, L'Harmattan, Paris, 2020). Neștiind foarte multe detalii despre acea rochie, din acel moment am pornit cercetarea.

Florin Poenariu, mărturia talentului unei familii de tezaur

Alina MATEI

Muzeograf – Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu
alina.matei@muzeulastra.com

Abstract: Florin Poenariu's talent, a real example of dedication and diligence, took him in 2020 to the top of those named, by the Ministry of Culture, Living Human Treasure. Descendant of a legendary family, the grandson of the famous Maria Deac Poenariu, Florin Poenariu is the living proof that the imprint left by his predecessors, the inherited talent, even unconsciously, emerges "when the time comes".

Works of real beauty, perfectly realised, are easy to notice, remember and identify. The Laz icons are, in themselves, marvels. The glaze used as a support and the beautifully carved frames are particularities that add value to the icons painted by Florin Poenariu, different from any other icons.

Being the youngest of those called Living Human Treasures, we wish to discover the artistic personality of the young icon painter in order to be part of the "struggle" and the efforts made, to the desire to overcome oneself, in order to fulfill the inherited grace.

Keywords: Living Human Treasure; talent; glass icons; descendant; dedication.

Am îndrăznit să urmăresc personalitatea artistică a lui Florin Poenariu surprinsă de faptul că în anul 2020, în ciuda vârstei sale (47 ani), a primit titlul *Tezaur Uman Viu*. Programul TEZAURE UMANE VII a pornit ca o inițiativă UNESCO pentru salvagardarea, păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial. Acesta vizează două direcții. Pe de o parte, creșterea gradului de recunoaștere și vizibilitate a păstrătorilor și transmițătorilor elementelor de patrimoniu cultural imaterial în cadrul comunităților din care fac parte, al specialiștilor și al publicului larg, iar pe altă parte, se dorește identificarea acelor persoane care, făcând dovada caracterului excepțional al performării, sunt capabile să transmită un anumit element de patrimoniu imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate, contribuind, astfel, la asigurarea viabilității acestuia.

Profilul unui etnolog: Ion Cuceu (23 iulie 1941 – 26 decembrie 2023)

Dr. Cosmina-Maria BERINDEI

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”

Academia Română – Filiala Cluj

e-mail: cosminamariaberindei@yahoo.com

Abstract: *An Ethnologist's Profile: Ion Cuceu (July 23, 1941 – December 26, 2023)*

At the end of 2023, Professor Ion Cuceu passed away. We lost an ethnologist with a really deep understanding of traditional Romanian culture, a teacher and a mentor with a special generosity.

Our paper recalls the image of the Mentor Ion Cuceu, as I knew him during the nearly ten years in which I went through all the stages of university education, from student to postdoctoral researcher. I am sure that it was not only for me that his generosity, accompanied by his seriousness and thoroughness as a researcher, laid the foundation for fulfilling careers, both in research and in teaching.

Ion Cuceu was a remarkable personality in the field of cultural studies, a researcher with thorough and courageous approaches for the time of their publication, and a dedicated director who led for over three decades of the “Folklore Archive of the Romanian Academy” Institute in Cluj-Napoca in the post-communist period.

Keywords: Ion Cuceu; risk anthropology; cultural anthropology; Mentor; ethnology.

La sfârșitul anului 2023 ne-a părăsit profesorul Ion Cuceu, un profesionist desăvârșit, un etnolog cu o cunoaștere profundă a culturii tradiționale românești, un profesor și un mentor cu o generozitate aparte.

Ion Cuceu rămâne o personalitate remarcabilă în domeniul studiilor culturale, un cercetător cu abordări temeinice și curajoase pentru momentul publicării lor¹, un director dedicat, care a condus vreme de peste trei decenii instituția fondată în 1930 de Ion Mușlea, făcând cunoscută istoria și consolidând menirea Institutului „Arhiva de Folclor a Academiei Române” din Cluj-Napoca în perioada postcomunistă.

¹ O astfel de abordare găsim în volumul *Fenomenul povestitului* (Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 1999).

***Charles G. DANFORD (1843-1928),
ein Schotte erforscht Siebenbürgen****

Dr. Helga STEIN

Dr. phil., Hildesheim (Germania),
e-mail: drhelgastein@t-online.de

Rezumat: *Charles G. Danford – un naturalist scoțian în Transilvania*

Lucrarea aduce în atenție viața și activitatea lui Charles G. Danford – naturalist scoțian – care a petrecut 14 ani la Râu de Mori și 12 la Păclișa, în Țara Hațegului. În urma studierii colecției ornitologice a lui Adam Buda de Galați și Ilia, a publicat, împreună cu John Alexander Harvie-Brown, un catalog al păsărilor din Transilvania (1874). În cursul călătoriilor sale, Charles G. Danford a realizat acuarele inspirate de locurile pitorești ale Transilvaniei, cele mai multe având o deosebită importanță documentară, surprinzând locuințele și așezările romilor, starea de conservare a unor monumente de arhitectură ecleziastică (bisericile de la Densuș și Râu de Mori sau mănăstirea Prislop) la sfârșitul sec. al XIX-lea sau chiar aspecte din zone astăzi dispărute în urma inundărilor pentru formarea lacurilor de acumulare (Tomeasa). Dintre acuarelele realizate de Charles G. Danford, în 2003, Muzeul Transilvănean de la Gundelsheim (Germania) a achiziționat 66 de lucrări legate de Transilvania.

Cuvinte-cheie: Transilvania; acuarele; ornitologie; mod de viață; conservare monumente; Țara Hațegului.

Die siebenbürgische Hochebene, Podișul Transilvaniei, ist das Herz des rumänischen Siedlungsgebietes. Mitte des 19. Jahrhunderts gehörte es zum Königreich Ungarn und man sprach von Mezöség. Zentral liegt das Städtchen Hatzeg (Hațeg) und die Umgebung ist das sog. Hatzezer Becken (Bazinul Hațeg). Diese Ebene wird von dem Poiana-Ruscă-Gebirge, im Norden dem Țarcu-Gebirge, im Osten dem Gebirgsmassiv Șureanu und im Süden dem Retezat-Gebirge umgeben. Zahlreiche Täler und Schluchten bieten reizvolle Ausblicke. Hin und wieder blinkt ein kleiner See auf, während die Gipfel bis zu 2500 m aufsteigen.

Victor Păcală 150 și perspectiva unei ediții definitive

S-au împlinit, în anul 2024, 150 de ani de la nașterea profesorului Victor Păcală, autorul celei mai complexe monografii rurale din spațiul transilvan, redactată până la Marea Unire – *Monografia satului Rășinari*, tipărită la Sibiu în 1915¹. A devenit modelul de necontestat al tuturor monografiilor sătești redactate în următoarea sută de ani.

Prestigiul acestei lucrări a fost menținut (dincolo de calitatea științifică și artistică a tuturor capitolelor) de ținuta grafică de excepție, de premiul „Adamachi” al Academiei Române (1916), dar și de aprecierile unor personalități de talia lui Simion Mehedinți și Dimitrie Gusti, Nicolae Iorga și Alexandru Dima. O găsim consemnată până și în însemnările lui Emil Cioran, cel care ar fi dat Parisul tot să mai vadă o dată Coasta Boacii.

Dintre sibienii care s-au ocupat și au scris despre Monografia Rășinarilor face parte și cercetătorul Corneliu Dragoman (1914-1999), care l-a cunoscut personal pe Victor Păcală. De la el am aflat câteva informații noi despre Victor Păcală și *Monografia Rășinarilor*:

– la Tratatul de la Trianon, Guvernul României ar fi oferit fiecărui participant câte un exemplar din *Monografia Rășinarilor* drept argument al recunoașterii graniței de Vest;

– prestigiul profesorului Victor Păcală de la Institutul Teologic din Sibiu era bine conturat încă din perioada interbelică, epocă în care monograful Rășinarilor intrase deja în folclor. Se spune despre el că în tinerețe se îndrăgostise de fiica cea mică a lui Partenie Cosma, directorul Băncii „Albina”, cel mai bogat român din Sibiul sfârșitului de veac XIX. Invitat la familia Cosma, Victor Păcală ar fi fost întrebat de mama fetei:

„Domnule profesor, ce salariu aveți?”

Victor Păcală i-a răspuns, sincer, care era cuantumul salariului său la „Școala civilă de fete” din Sibiu.

Maria Cosma, o femeie de o aparte mândrie (era nepoata mitropolitului Miron Romanul, succesorul lui Șaguna), i-a spus uimită:

¹ Vezi Andreea Buzaș, *Monografia comunei Rășinariu de Victor Păcală, la centenar*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXIX/2015, p. 244-245.

„Cu acești bani, domnule profesor, fiica mea nu își poate cumpăra nici batiste!”

Replica lui Victor Păcală a venit pe loc:

„Nu știam, doamnă, că aveți o fată atât de mucoasă!”

Corneliu Dragoman mai știa că, în preajma morții (toamna lui 1955), Victor Păcală avea redactată o lucrare despre *Mărginime și mărgineni*, pe care nu apucase să o tipărească.

Am căutat aceste manuscrise de aproximativ cinci decenii, iar ele m-au „găsit” anul trecut, când am primit pe e-mail câteva pagini de la dl doctor Bogdan Păcală, strănepotul profesorului. Volumul este prefațat de Onisifor Ghibu, fost student, iar mai târziu și coleg de-al profesorului Victor Păcală, care ne oferă detalii interesante privind soarta manuscrisului *Mărginimea și mărginenii de altădată și de acum*. În finalul Prefetei, Onisifor Ghibu consideră lucrarea *Mărginimea și mărginenii ...* „una din cărțile cele mai prețioase ale literaturii noastre științifice”. Alături de prefață se regăsește și necrologul profesorului Victor Păcală, redactat și rostit de același Onisifor Ghibu, în 2 decembrie 1955, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Sper să reușim să tipărim, împreună cu dl doctor Bogdan Păcală și edili Rășinarilor, o ediție definitivă Victor Păcală la 150 de ani de la nașterea sa în Dealu Frumos, o localitate cu adevărat specială de pe Valea Hârtibaciului. În speranța că sectorul de etnologie al Institutului Academiei Române din orașul de pe Cibin va reuși să publice această ediție definitivă după lucrările noi ale lui Victor Păcală, grație generozității domnului doctor Bogdan Păcală, îi mulțumim încă o dată pentru acest gest ca o floare, care vădește o adâncă responsabilitate față de înaintași și față de patrimoniul nostru cultural.

Ilie MOISE

Junii Sibiului 80. Povestea continuă ...

Povestea *Junilor Sibiului*, ca orice poveste, începe undeva într-un sat – de data asta din Mărginimea Sibiului, acolo unde Cibinul iese din munte, la *Gura Râului*. Iar eroul nostru este un *adolescent: Ion Macrea*. Provine dintr-o familie modestă care, în anii '40 ai veacului trecut, încearcă să-și chivernisească fiecare odraslă.

Primul popas al elevului Ion Macrea – absolvent al „Școlii generale” din sat, îl face la *Arsenalul* din Sibiu – unde intră ca ucenic, în 1943. În toamna anului următor, înființează o echipă de *călușari*, aidoma celor din satul natal, cu care participă la spectacolul de Crăciun. Are un succes nesperat, drept pentru care *conducerea școlii* îi permite să extindă activitatea echipei de dansuri printr-o colaborare cu *fetele* de la altă *Școală profesională*. În anul următor, echipa de dansuri populare devine astfel *ansamblu folcloric* cu perechi (mixte) și *soliști* ...

Momentul următor îl constituie participarea la *Concursuri raionale, regionale, apoi naționale și internaționale*. Un drum, o poveste care continuă și astăzi, cu o *echipă de profesioniști*, devenită *brand de țară*, sub conducerea *ficei* lui Ion Macrea – dr. *Silvia Macrea*.

Colaborarea susținută cu Televiziunea Română și profesioniști de primă mână, precum *Elise Stan* și *Iuliana Tudor*, la emisiuni de mare impact la publicul din țară și de peste hotare, transformă „Junii Sibiului” din ultimii ani în cel mai cunoscut și performant Ansamblu Folcloric Profesionist din arealul românesc, invitat la cele mai importante momente din viața socială, culturală și diplomatică a României. Performanțele atinse i-au fost recunoscute prin acordarea, an de an, de *diplome* și *distincții* atât Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului”, cât și managerului acestuia – coregraful *Silvia Macrea*.

Vizibilitatea crescândă a Ansamblului Folcloric din Sibiu s-a tradus, îndeobște, prin creșterea numărului de invitații (și participări) la cele mai prestigioase festivaluri folclorice naționale și internaționale din spațiul european și extraeuropean.

În paralel, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul-Junii” Sibiu organizează Festivalul Concurs Național al Cântecului Popular Românesc „Lucreția Ciobanu”, Festivalul Internațional de Folclor „Cântecele Munților” și Festivalul Național de Folclor „Ioan Macrea”, ajuns la ediția cu numărul 26.

Deși contextul social și sanitar din România, începând din 2020, a fost destul de problematic, la împlinirea a 75 de ani de activitate neîntreruptă, președintele României, domnul *Klaus Johannis* a conferit Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” *Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler, Categoria D – „Arta spectacolului”*. Ceremonia de înmânare a înaltei distincții a avut loc în Piața Mare din Sibiu, în urma unui grandios spectacol și a fost condusă de doamna Raluca Turcan – vicepremier al Guvernului României.

În același context i-a fost acordat managerului instituției – *Silvia Macrea – Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler, Categoria F – „Promovarea culturii”* conferit de Excelența Sa, Klaus Johannis – președintele României. În semn de înaltă apreciere pentru activitatea depusă în slujba promovărilor valorilor tradiționale românești, primarul municipiului de pe Cibin – Astrid Fodor – i-a conferit *Silviei Macrea* titlul de *Cetățean de onoare al Sibiului*. Un an mai târziu, în 2020, *Daniela Cîmpean* – președintele Consiliului Județean Sibiu – i-a înmănat titlul de *Cetățean de onoare al Județului Sibiu*.

În paralel, au continuat turneele în afara hotarelor țării: SUA, Franța, Germania, Irlanda și Grecia (2019), dar și obișnuitele participări la principalele festivaluri din țară. Nu trebuie uitate nici numeroasele participări la producții ale unor posturi Radio și TV: TVR 1, TVR 2, TVR 3, TVR Cluj, Etno TV, Pro Tv ș. a.

Anul 2022 a debutat cu spectacolul „Romanian Journey – Living Traditions”, oferit de Ansamblul Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” la Expoziția Mondială din Dubai, la amfiteatrul Dubai Millenium, 28 februarie. Producția a combinat proiecțiile dedicate patrimoniului cultural și bogățiilor naturale ale României, cu dansuri și cântece populare specifice tuturor regiunilor și zonelor noastre folclorice.

La începutul lunii august, în Piața Mare din Sibiu s-a desfășurat spectacolul „Loredana și Junii Sibiului”, moment distinct în cadrul Festivalului Internațional de Folclor „Cântecele Munților”. A fost un spectacol unic, în care refrene din muzica populară s-au împletit cu hit-uri ce au consacrat-o pe Loredana, unul dintre cei mai îndrăgiți artiști din România.

Ansamblul Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” a încheiat anul 2022 în 26 decembrie cu spectacolul „Crăciun la Junii Sibiului acasă”, difuzat de TVR1. Vreme de câteva ore au reiterat atmosfera sărbătorilor de iarnă soliști din întreg arealul românesc. Atmosfera de basm oferită de spațiul autentic din Gura Râului a transformat spectacolul într-un *eveniment* marca „Junii Sibiului”.

Nu în ultimul rând se cuvine să amintim – cu reală bucurie – faptul că din martie 2022, *Silvia Macrea* – managerul Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” este doctor în artele spectacolului al Universității „Lucian Blaga” Sibiu, cu teza *De la promovarea culturii tradiționale la rigorile artei spectacolului contemporan*.

La capătul acestor sumare considerații privind performanțele artistice din ultimul deceniu ale Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” se cuvine să oferim publicului spectator și telespectator câteva date, cu regim de *concluzii*, despre ceea ce specialiștii numesc *brandul României*.

Peste 48.000 de spectacole, 700 de turnee efectuate în România, Europa și America de Nord, Asia și Africa, și 300 de premii naționale și internaționale – sunt cifrele care conturează activitatea Ansamblului Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului”.

În prezent, Ansamblul numără peste 100 de membri și colaboratori, funcționând ca formație profesionistă de spectacole, cu secție muzicală și coregrafică în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul-Junii” Sibiu, instituție aflată în subordinea Consiliului Județean Sibiu.

Dinamismul și diversitatea sunt termeni cheie care definesc repertoriul și spectacolele Ansamblului, căci „Junii Sibiului” valorifică dansuri și cântece populare, obiceiuri și costume populare din toate zonele etnografice ale României. Sub semnătura inconfundabilă a Silviei Macrea, conceptul artistic reușește să ofere adevărate incursiuni în bogăția culturii tradiționale și, simultan, să se adapteze la cerințele secolului al XXI-lea prin utilizarea proiecțiilor video și a mijloacelor tehnice moderne.

Valoarea incontestabilă a repertoriului, conceptul unic al fiecărui spectacol și virtuozitatea artiștilor definesc astăzi Ansamblul Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” și îl recomandă ca un adevărat ambasador al culturii române și al României. Drept recunoaștere a acestui statut, Junii Sibiului au fost invitați să performeze în festivaluri recunoscute la nivel mondial, la târguri internaționale de turism, la expoziții mondiale – Hanovra 2000, Milano 2015, Dubai 2020, în emisiuni ale posturilor de televiziune din țară și din străinătate, la evenimente ce ne-au marcat istoria recentă, precum preluarea simbolică a cheii pentru Sibiu, Capitală Culturală Europeană în Patras, Grecia 2006, Summit-ul NATO – București 2008, Finala UEFA Europa League – București 2012, Summit-ul informal al șefilor de stat sau de guvern din Uniunea Europeană – Sibiu 2019, ceremonia de rămas bun, organizată pentru Sanctitatea Sa, Papa Francisc, la Aeroportul Internațional din Sibiu 2019, Conferința Plenipotențiarilor Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, București 2022.

În semn de înaltă prețuire a efortului depus pentru păstrarea identității naționale și a răspândirii valorilor culturale românești, în anul 2023, *Ministerul Culturii* a conferit Ansamblului *Distincția de Excelență*.

Într-un parcurs neîntrerupt din 1944, Junii Sibiului se identifică – prin profesionalismul cu care este construit fiecare spectacol, prin talentul și dăruirea artiștilor, prin echipa de specialiști implicată în montări, prin recuzita extrem de diversă și interesul de a valorifica culegerile și prelucrările din folclor prin intermediul spectacolului – cu performanța și autenticul.

În final se cuvine să amintim responsabili sectorilor artistice de activitate: coregrafia – Theodor Vasilescu și *Silvia Macrea*, asistent coregraf – *Alesea Sas*, conducerea muzicală: *Cristian Obrejan* și *Radu Dinescu*, manager – *Silvia Macrea*, pe umerii cărora apasă deopotrivă performanțele și neîmplinirile, și să-i felicităm pentru strădania continuă de a păstra intactă autenticitatea folclorului românesc pe care l-au transformat în *cartea de vizită a României*.

Ilie MOISE

Gheorghe Deaconu ... la aniversare

Fără să fim de aceeași vârstă, am făcut, totuși, parte din aceeași generație profund marcată de viziunea oikumenică asupra culturii tradiționale și proiectele uluitoare ale profesorului *Mihai Pop* – întemeietorul de netăgăduit al etnologiei românești postbelice. Ne-am înscris – cu alte cuvinte – în ceea ce, mai târziu, aniversatul nostru – Gheorghe Deaconu a numit *Școala Mihai Pop*.

Și unul, și celălalt am beneficiat de „dezghețul” de după 1965 când cultura tradițională a fost socotită și tratată ca o *cultură întemeietoare* care furnizează unei națiuni cel mai ridicat procent de identitate.

Repartizați, la finalizarea studiilor, în județe vecine – Vâlcea și Sibiu – amândoi am pornit cu entuziasmul primei tinereți pe terenul investigării culturii și civilizației populare, drum pe care ne-am întâlnit încă din anul 1973 ... A trecut de-atunci peste o jumătate de veac și iată-ne robotind, încă, umăr la umăr, pe ogorul acestei *discipline identitare*. La mai mult de o jumătate de secol dăruită, cu tot entuziasmul, acestei culturi întemeietoare de pe cele două versante ale Carpaților. Indiferent de locurile de muncă, de vicisitudinile și problemele unei vieți de om, Gheorghe Deaconu a rămas fidel preocupărilor din tinerețe, asigurând cercetării etnologice vâlcene un statut și o continuitate demne de invidiat. Pot depune mărturie despre *fidelitatea* acestui truditor de elită al Vâlcii față de cultura și civilizația tradițională, pe care a înzestrat-o cu o întregă bibliotecă de cărți și de studii ... mai întâi ca *cercetător*, apoi ca *neîntrecut editor*¹.

Trebuie subliniat – în acest context – și faptul că a marcat profund – ca nimeni altul – cultura vâlceană atât în calitate de *cercetător* cât și în aceea de *dirigitor* al unor instituții de anvergură precum *Casa de Creație a Județului*

¹ Dintre volumele publicate amintim: *Școala Mihai Pop* (în colaborare), vol. I – 1997, vol. II – 2007; *Mihai Pop – discursul despre folclor – Conceptul* (vol. I – 2007); *Metoda* (vol. II – 2008) și *Știința* (vol. III – 2009); *Patrimoniu documentar al culturii tradiționale din Vâlcea, 1968-2008* – vol. I – 2008, vol. II – 2010; *Sărbătoarea „Alegerea de june” – ritual și spectacol* (în colaborare) – 2010; *Cultura tradițională din Vâlcea, 1968-2013. O istorie concentrată și ilustrată* (în colaborare) – 2013.

Vâlcea, Centrul Național al Creației Populare București, Inspectoratul Județean de Cultură Vâlcea sau Editura „Fântâna lui Manole”.

Peste tot pe unde a trecut a lăsat zeci de cărți și – îndeosebi – proiecte viabile, cu bătaie lungă, *perene*. O viață științifică și culturală extrem de bogată, care n-a cunoscut cuvântul *odihnă*, așezată pe o tenacitate și scrupulozitate demne de invidiat.

Legat de colaborarea la „Studii și comunicări de etnologie” – de-a lungul anilor – a fost una prestigioasă susținută de lucrări de o aparte calitate științifică și culturală. Și tot în virtutea bunelor relații dintre Sibiu și Vâlcea, periodicul sibian a marcat, așa cum se cuvine, la împlinirea vârstei de *70 de ani*, aniversarea amicului Gh. Deaconu.

Dincolo de atașamentul definitiv față de cercetarea etnologică, se cuvine să accentuăm, în scurta noastră evocare, fidelitatea lui Gheorghe Deaconu față de ideile profesorului iubit – *Mihai Pop* căruia reușește să-i aducă biblioteca personală la Râmnicu Vâlcea și să-i închine trei volume de studii intitulate *Școala Mihai Pop*. Ba, mai mult inițiază organizarea *Saloanelor Cărții de Etnologie*, ajunse la ediția cu numărul 25, – proiect de anvergură care transformă, an de an, Rm. Vâlcea, pentru câteva zile, în *capitala etnologiei românești* – cu lansări de *carte* de specialitate, cu aniversări și participări de excepție ale celor mai cunoscute personalități ale domeniului.

Cu prilejul aniversării celor 80 de primăveri, vă doresc, din toată inima, sănătate, să vă continuați – cu același succes – munca de cercetare, să ne întâlnim, la Râmnicu Vâlcea sau la Sibiu, cu aceeași plăcere și reală bucurie!

La mulți ani, iubite prietene de dincolo de munți!

Ilie MOISE

In memoriam prof. Laura Sârbu (1941–2024)

În 21 mai, de ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena, a încetat din viață, aproape uitată, profesoara de limba română – *Laura Sârbu* – cercetător de marcă al culturii și civilizației tradiționale din spațiul transilvan. Absolventă a Facultății de Filologie din Cluj – (șef de promoție 1964) – și-a început activitatea de muzeograf la Muzeul Regional din Baia Mare, repartizată în urma căsătoriei cu ing. Nicolae Sârbu, viitorul profesor universitar la „Facultatea de inginerie” din cadrul Universității „Lucian Blaga” Sibiu. Aici s-a aplecat, cu rezultate strălucite, asupra descântecului din Lăpuș, despre care a publicat câteva studii în revistele de specialitate din Maramureș și Cluj, dar și din Sibiu: „Transilvania”, „Studii și comunicări de etnologie”, „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, ultimele două, periodice ale Academiei Române.

Reîmpărțirea administrativă din 1968, i-a permis să se întoarcă împreună cu familia la Sibiu, orașul tinereții sale. O vreme a funcționat ca muzeograf la secția în aer liber din Dumbrava Sibiului a Muzeului Brukenthal, după care a trecut în învățământul gimnazial și preuniversitar. Cel mai mult a predat limba română la Liceul pedagogic din Sibiu, sub directoratul profesoarei Ana Năfrăniță – una dintre perioadele de vârf ale școlii normale din Sibiu, epocă în care instituția a aniversat 200 de ani de învățământ pedagogic în orașul de pe Cibin, publicată fiind, cu acest, prilej, cea dintâi monografie a acestui așezământ de educație națională. Aici, Laura Sârbu a găsit o atmosferă propice cercetării științifice și educării moderne a viitorilor învățători. Conștientă că majoritatea absolvenților vor merge dascăli la sate, a înființat *cercul de folclor* al liceului, cu care a realizat interesante și complexe cercetări în Țara Oltului – Avrig, Cârțișoara și Arpaș – publicate în „Studii și comunicări”, tomul II/1980, dar și în „Văpaia” – revista Liceului pedagogic Sibiu. Se va remarca aici printr-o accentuată originalitate și creativitate atât în domeniul cercetării, cât și în acela al creației artistice (literatură, teatru).

Cercul de folclor de pe lângă această importantă instituție sibiană, coordonat de profesoara Laura Sârbu, organiza, anual, sesiuni de comunicări științifice, familiarizând viitorii învățători cu lumea satului tradițional încă de pe băncile liceului. O inițiativă pe care doar un pedagog de excepție o putea avea!

Ca membru fondator al „Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din Județul Sibiu” (1977), a condus, vreme de mai mulți ani, secțiunea de *datini și obiceiuri tradiționale*, participând la sesiunile de comunicări științifice, cu lucrări de o aparte profunzime ideatică, elogios apreciate de etnologi de talie europeană, precum Emilia Comișel, majoritatea publicate în revistele de specialitate ale Sibiului.

Intelectual de aleasă ținută, cu o formație și viziune științifică eminentamente antropologică, Laura Sârbu și-a pus puternic amprenta asupra studiului culturii și civilizației tradiționale din spațiul transilvan și ar fi putut, cu siguranță, să ne ofere câteva sinteze dacă o boală nemiloasă n-ar fi pus stăpânire pe trupul și sufletul său.

Colegii și prietenii din cadrul „Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu” își vor aminti, cu siguranță, de omul minunat și cercetătorul de excepție Laura Sârbu, care a lăsat etnologiei sibiene câteva studii de o aparte profunzime privind identitatea acestui spațiu, care ar merita să fie adunate într-un volum.

Ilie MOISE

*Radu Trifan, Morile Banatului. Patrimoniul mulinologic al județelor
Timiș și Caraș-Severin, Timișoara, 2023, 350 p.*

Menționăm apariția unui volum special, dedicat morilor din Banatul românesc contemporan, acțiune demarată prin *Asociația Acasă în Banat*, condusă de Radu Trifan. Catalogul, pe parcursul celor 350 de pagini, cuprinde un repertoriu al morilor identificate în acest spațiu și reprezintă o muncă de cercetare desfășurată timp de patru ani și finalizată prin identificarea a 410 instalații.

Potrivit autorului, unele dintre acestea sunt încă folosite și în zilele noastre, altele sunt funcționale, dar nu au mai măcinat de foarte mulți ani, iar un număr însemnat de mori se găsesc în diferite faze de degradare, fiind distruse de viituri, de intemperii, abandonate de săteni.

Asociația Acasă în Banat și-a propus identificarea patrimoniului mulinologic, evaluarea stării actuale de conservare, dar și programe concrete, realizate cu ajutorul voluntarilor, pentru oprirea degradărilor instalațiilor, repararea acoperișurilor, degajarea canalelor de alimentare cu apă etc.

Pe autor l-am întâlnit pentru prima dată la Arhiva Științifică a CNM ASTRA Sibiu, venit cu familia la Muzeul în Aer Liber, încercând să găsească date referitoare la Ancheta Comisiei de Stat a Apelor, din anul 1957.

Volumul, apărut în condiții grafice excepționale, este structurat în trei capitole: Patrimoniul mulinologic al județului Caraș-Severin (p. 14-219), unde sunt cuprinse aproximativ 75% din obiectivele inventariate, Patrimoniul mulinologic al județului Timiș (p. 220-320), în care sunt cuprinse 21% din instalații și Patrimoniul mulinologic din colecțiile muzeale (p. 321-331), în care sunt cuprinse 11 mori.

Premergător primului capitol, autorul explică terminologia folosită, prin prisma lucrărilor de specialitate, pentru ca apoi să dezvăluie metodologia: aria geografică și perioada pentru care s-a desfășurat cercetarea, tipul de informații selectate, clasificarea, organizarea și structurarea materialului obținut.

Referitor la repertorierea morilor istorice din județul Caraș-Severin, autorul identifică un număr de 307 mori „din piatră, din lemn, din cărămidă arsă sau nearsă, mori cu roată orizontală (ciutură) sau verticală, mori țărănești sau semi-industriale, mori în proprietate sau în devălmășie, mori în funcționare sau în conservare, mori în ruine care aduc aminte de vremuri de mult apuse...” (p. 14). Majoritatea au fost construite în ultimele două secole, puține putând fi

databile anterior, oricum, conform autorului, aici existând un grad de incertitudine, în lipsa informațiilor păstrate. Considerăm că o datare dendrocronologică în aceste cazuri ar putea aduce puțină lumină în datare.

Fiecare moară inclusă în volum a primit un număr de identificare și a fost trecută fie după numele proprietarului, după vechime, locație, după mărimea construcției, sau după numele păstrat în memoria colectivă. Descrierea morilor pornește de la tipologia instalației, denumirea cursului de apă pe care a fost amplasată (dacă forța motrice a apei o acționa), starea de funcționare, starea de conservare și coordonatele GPS.

În cadrul patrimoniului mulinologic al județului Timiș, au fost identificate un număr de 90 de mori, aceasta și datorită faptului că „zona de câmpie a Banatului a suferit, încă de timpuriu, transformări spectaculoase în sensul dezvoltării economice și adoptării inovațiilor... având în centru cel mai mare și mai influent oraș al regiunii – Timișoara – este de la sine înțeles că s-a creat un mare decalaj dintre localitățile din câmpie deschise la inovarea tehnologică venită pe filieră occidentală și cele din zona de munte, greu accesibile, mai sărace...” (p. 220).

În introducerea acestui capitol sunt amintite morile de apă, cele cu cai (dispărute până la jumătatea secolului al XX-lea), morile de vânt (dispărute și ele în totalitate cam în aceeași perioadă) și cele cu motor. După descrierea fiecărei mori, urmând aceeași metodologie de lucru, în ultimul capitol, dedicat patrimoniului mulinologic din colecțiile muzeale, sunt identificate un număr de 11 mori, relocate din zona aflată în cercetare în Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București, Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță din Caransebeș, Muzeul Etnografic al Transilvaniei – Parcul Etnografic Național „Romulus Vuia” din Cluj, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” din Sibiu și în Muzeul Satului Bănățean din Timișoara.

Autorul, în urma identificărilor din teren, constată faptul trist din punct de vedere al conservării patrimoniului, că, în prezent: „... după starea de funcționare, 80% dintre mori sunt nefuncționale și doar 20% sunt funcționale” (p. 332), în timp ce „... clădirile se distrug pe zi ce trece, din necunoaștere, dezinteres și chiar din rea-voință...” (p. 333).

Prezentul repertoriu, la fel ca în cazul altor asemenea demersuri, considerăm că este binevenit din mai multe motive. În primul rând, odată cu dispariția acestor monumente, se pierde o parte din patrimoniul identitar al localităților, care, cu puțin efort, ar putea aduce o dezvoltare a turismului cultural în zonă și implicit o creștere a veniturilor celor care gestionează instalațiile.

În al doilea rând, autorul remarcă un fapt pe care l-am observat și noi atunci când am cercetat monumentele care țin de aspecte legate de spiritualitate în Mărginimea Sibiului, și anume că „...fotografiile făcute acum capătă valoare istorică de documentare, în doar câțiva ani. Am asistat, uneori cu stupoare și

tristețe, cum unele mori au fost distruse sau mutilate de la un an la altul și am realizat ce importanță deosebită are fotografia în acest context.” (p. 9).

Considerăm încă o dată binevenită realizarea repertoriului, o muncă nu ușoară, întinsă pe durata mai multor ani, deoarece acesta constituie în sine o bază de date, pe care cercetătorii o pot accesa oricând doresc să facă referire la aceste instalații, care își trăiesc astăzi, prin lipsa de interes a localnicilor, probabil ultimele zile.

Adrian Stoia

Valerie Deleanu, ***Povestea unei cercetări. Orientarea tradițională în spațiu, în Țara Oltului***, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 2025, 284 p.

Volumul *Povestea unei cercetări...*, redactat de profesorul Valerie Deleanu și care urmează să fie tipărit de Muzeul Țării Făgărașului „Valeriu Literat”, se învrednicește (vorba lui Lucian Blaga) de epitetul unicității. Este o lucrare cum nu s-a mai scris despre cea mai cercetată zonă rurală a României, Țara Oltului.

Se cuvine să amintim că și Drăgușul (satul despre care s-au publicat, totuși, șase volume de studii, satul în care au descins, în 1929, aproape 90 de cercetători ai culturii și civilizației tradiționale, coordonați de profesorul Dimitrie Gusti – întemeietorul școlii românești de sociologie!) se învrednicește cu epitetul unicității!

Revenind la volumul profesorului Valerie Deleanu, trebuie să subliniem, din capul locului, *rigoarea și ordinea* care îl străbat de la un capăt la altul, de la prima până la ultima pagină. Dascăl de vocație, cu vechi state de plată în învățământ, Valerie Deleanu simte când cititorul dă semne de oboseală și agrementează textul cu întâmplări pline de haz, menite a individualiza satele, precum povestea țuicii de la Rucăr.

Detaliile de cercetare aduc în actualitate, de cele mai multe ori, elemente cu specific local: casa tradițională din Țara Oltului; gospodăria agro-pastorală; vatra satului; hotarul fiecărei comunități; instalațiile hidraulice... inclusiv lista satelor specializate. Punctează, cu mult aplomb, orizonturile circulației în vatra localităților. La capitolul „orizonturile vetrei”, Avrigul se bucură de un tratament aparte, de ceea ce numim îndeobște *studiu de caz*.

Studiul lui V. Deleanu este completat de o sumedenie de grafice și scheme explicative (pentru fiecare localitate), eșantionul de cercetare vizând 32 de comunități, cu nu mai puțin de 139 de interlocutori.

Povestea unei cercetări... este, totodată, un omagiu sincer și discret adus făuritorilor Muzeului ASTRA, echipei de etnografi, care în urmă cu peste șase decenii (1963) au transferat cel dintâi monument de civilizație tradițională –

moara din Dăbâca – în Dumbrava Sibiului. Alt gest care plasează lucrarea și, mai ales, autorul sub semnul unicității.

Mai mult decât prezentarea cărții, se cuvine să aduc în atenție câteva date despre profesorul, cercetătorul și muzeograful Valerie Deleanu, care – în 8 iunie 2025 – a împlinit 85 de ani. Toate informațiile sunt preluate din CV-ul autorului, deus la Muzeul ASTRA, și din cel mai complet studiu, publicat în periodicul Academiei Române – *Studii și comunicări de etnologie*/ 2010 – de cercetătoarea Maria Bozan, în anul în care aniversatul nostru împlinea 70 de primăveri.

Valerie Deleanu s-a născut la Chișinău, în 8 iunie 1940, „cu 28 de zile înainte de cedarea Basarabiei”. Familia se va refugia la Sibiu. Până la sfârșitul studiilor, viața i-a stat sub marca cetății: școala generală, apoi Liceul „Gheorghe Lazăr” la Sibiu, după care, între 1958 și 1963, facultatea de istorie la Universitatea din București. În 1975 va ajunge să lucreze la Muzeul Tehnicii Populare din Sibiu, după ce profesează ca dascăl de istorie în județ, la școala din Armeni și apoi la liceul din Avrig. Aici, în lumea țărănească, i s-au conturat preocupările pentru cultura populară. După cum mărturisește, orientarea spre cercetări etnografice a început prin 1964-1965 și s-a datorat contactului cu lumea rurală din Armeni, rămânând un centru de interes permanent și în perioada petrecută ulterior în Avrig, Săcădate și Bradu. L-a pasionat îndeosebi etnografia habitatului, studiu pe care l-a continuat, lărgind aria de cercetare, și după ce a devenit muzeograf. În arhiva științifică a Complexului Național Muzeal ASTRA din Sibiu se păstrează peste 80 de dactiloscrite, realizate între 1972 și 1976, cuprinzând repertorii de date privitoare la satele din Țara Oltului, mai ales denumiri de locuri, informații de clasificare subzonală și hărți.

Intrarea în muzeu îi aduce responsabilitatea cercetării și dezvoltării patrimoniului pentru sectoarele tematice „transporturi populare” și „uleit”. Se focalizează pe un subiect care îi va rămâne foarte apropiat toată viața: *transporturile populare*. Va studia tema în profunzime, prin cercetări de teren care vor cuprinde zone din ce în ce mai largi. Prima va fi Țara Oltului, pe care o știa deja bine, și unde va continu adunarea informațiilor până în 1982. În anul 1978 publică, în volumul de specialitate „Cibinium”, dedicat anilor 1974-1978, articolul intitulat *Sistemul mijloacelor de transport tradiționale într-o localitate sătească: Mohu (județul Sibiu)*, aprofundat în următoarea apariție a periodicului menționat, cea din 1981, cu un material despre *Structura și terminologia mijloacelor de transport* în aceeași localitate. Atenția acordată subiectului și intenția abordării sale într-o perspectivă deopotrivă teoretică și istoric-comparativă este definitiv vizibilă pentru cititorii publicațiilor de etnografie în urma redactării lucrărilor *Probleme teoretice privind cercetarea și includerea în sistem a mijloacelor de transport populare din România* (în „Cibinium”, 1979-1983) și *Schimbări în structura și utilizarea mijloacelor de transport populare din sudul Transilvaniei* (articol apărut în anuarul Complexului Muzeal Sibiu din 1987; o versiune în limba germană este

destinată volumului lucrărilor Congresului de istorie a științelor ținut la București în 1981).

Între timp, în aceeași arie a preocupărilor de cercetare intrase *Mărginimea Sibiului*, zona Târnavelor și cea a Hârtibaciului. După 1990, urmează regiunea Orăștiei, Țara Vinului (Alba), Hațegul. Alte luni de zile de teren, însemnând investigații de specialitate în restul țării, conturează o hartă a cercetărilor în domeniul transporturilor populare în care adaugă județele Gorj, Vâlcea, Hunedoara, Arad, Mehedinți, Vaslui, Iași, Timiș, Mureș, Prahova, Constanța, Suceava, Neamț, Brașov, Alba.

În paralel, publică o serie de texte de specialitate, dintre care cele mai citate sunt, alături de materialele dedicate transporturilor populare, articolele din prima parte a vieții profesionale: *Evoluția economiei agricole și specificul agricol la Avrig*, în revista „Transilvania”, nr. 12/1973, „*Meteleauăle*” – un obicei de iarnă specific Avrigului și *Aspecte socio-etnografice ale antroponimiei din Avrig*, în „Studii și Comunicări de Etnologie” din 1978 și, respectiv, din 1982. Nu trebuie să uităm, desigur, nici rapoartele de cercetare rezultate în urma participărilor la campania aferentă realizării *Atlasului etnografic al României* în 1977 și, desigur, activitatea de colaborare în cadrul a numeroase proiecte cu aplicație patrimonială imediat vizibilă, dezvoltate în ultimii 20 de ani prin colaborări naționale și internaționale: restabilirea atelierelor meșteșugărești (1989-1990); reabilitarea, *in situ*, a complexului de mori *Rudăria* din județul Caraș-Severin (1999-2000); ecomuzeul regiunii Sibiu (2007-2008); repertorierea patrimoniului cultural din sudul Transilvaniei (program activ și în prezent). În acest ultim segment temporal al activității, se încadrează și articolele pe care le-a publicat în urma participării la proiectul Muzeului ASTRA de studiere a istoricilor din Croația: *Istoromânii: repere cultural-istorice*, în volumul „Istoromânii: identitate, tradiții, valori” (Sibiu, 2008), sau *Pași spre istoromâni*, în revista „Transilvania”, nr. 4/2009. Dar, cea mai importantă formă de materializare a acestora rămâne, în primul rând, valorificarea specific muzeală, constând esențialmente în creșterea patrimoniului etnografic și în prezentarea acestuia în instituția unde și-a desfășurat activitatea profesională. Valeriu Deleanu este cel care, prin depistări atente și prin urmărirea unui plan bine pus la punct de achiziții și donații, a creat *colecția de mijloace de transport* a muzeului tehnicii populare, devenit, după 1990, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA. Ca un corolar al cercetărilor îndelungate legate de acest subiect amintim aici trei rezultate de excepție ale muncii sale de muzeograf și cercetător științific: pe de-o parte realizarea în premieră națională a pavilionului de prezentare a mijloacelor de transport din muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului (despre care a și scris în „Cibinium” 2006-2008), pe de altă parte – în curs de definitivare – ampla lucrare de sinteză dedicată transporturilor populare și, în relație cu același tip de patrimoniu, un catalog al colecției Muzeului Civilizației Populare Tradiționale ASTRA.

Rezumând, activitatea muzeografică a lui Valerie Deleanu s-a materializat prin coordonarea transferului a 19 monumente în diverse sectoare tematice, aduse și reconstruite în Muzeul în Aer Liber. Lista include gospodării, teascuri, clădiri publice, anexe etc. din majoritatea zonelor etnografice ale României. Cei care au vizitat muzeul din Dumbrava Sibiului, citind aceste rânduri, își vor aminti poate de el auzind despre teascurile din Cristian, Veseud, Vințu de Jos sau Moardăș, „hanul din Tulgheș”, „cârciuma din Bătrâni”, „popicăria din Păltiniș”, gospodăriile țărănești aduse din atâtea județe ale țării.

CV-ul său mai spune: „50 de articole științifice, pliante și tot atâtea rapoarte de cercetare”, participare la „aproximativ 30 de sesiuni de comunicări științifice”, „3 expoziții privind mijloacele de transport tradiționale și, în colaborare, alte 15 pe teme diverse”.

Valerie Deleanu se încadrează astfel într-o istorie, într-o linie de continuitate care descrie, până la urmă, în termeni concisi, evoluția disciplinei etno-muzeologice într-un spațiu circumscris precis și local. Valerie Deleanu a avut și calitatea de dascăl asociat la Facultatea de științe (secția sociologie-etnologie) unde a predat, între anii 2000 și 2005, cursul intitulat „bazele muzeologiei”. Activitatea sa îndelungată și specializată îl face cunoscut lumii etno-muzeologiei românești. Așa cum aprecia Ioan Godea, încă din anul 2002, în *Lexiconul bibliografic* dedicat etnologiei românești contemporane, „cercetările sale în domeniul transporturilor sunt de multă vreme apreciate de etnografii din întreaga țară.”

Pentru toți anii de activitate muzeografică, științifică și didactică, concretizată în 8 volume de specialitate, un călduros *La mulți ani!* Iar Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”, conducerii acestuia, felicitări, din toată inima, pentru inițiativa tipăririi acestui volum unic, pentru marcarea celor 85 de ani ai unuia dintre cei mai competenți și harnici etnografi ai României actuale.

Ilie MOISE

Oana-Valeria Chelaru, *Avataruri contemporane ale basmului fantastic*, București, Editura Etnologică, 2022, 271 p.

Lucrarea de față reprezintă o încercare de definire a basmului fantastic, luându-se în considerare multiplele sale forme de expresie, de la primele povestiri consemnate în antichitate până la variantele contemporane care se transpun prin imagine. Nevoia omului de basm este nevoia de a auzi o poveste, de a o istorisi, nevoia de a pătrunde într-o lume ideală, unde dorințele se îndeplinesc, spre deosebire de lumea reală, precum și nevoia de a vedea că binele mereu triumfă în fața răului. Aceste caracteristici țin de anumite funcții ale acestei categorii narative și totodată ele sunt argumente pentru

supraviețuirea basmului în timp, care, depășind granițele literaturii populare, se schimbă și determină noi „avataruri contemporane”: filme, desene animate și, am adăuga noi, spectacole și benzi desenate.

Oana-Valeria Chelaru, profesor de limba română la Colegiul Național „Alexandru Ioan Cuza” din Ploiești, autoare a numeroase culegeri în domeniu și o perioadă cercetător de folclor literar la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, își structurează lucrarea de doctorat în opt capitole. În primul găsim bibliografia critică a acestei categorii narative atât la nivel european, cât și la nivel național. Se atrage atenția asupra distincției dintre termenii de „fairy tale”, denumire generală acordată basmului și „folk tale”, ceea ce în limba engleză este echivalent cu basmul popular din limba română. Autoarea subliniază faptul că în cultura noastră diferența dintre cult și popular este mai puțin semnificativă decât în cultura occidentală deoarece aici, deși sporadic, fenomenul povestitului încă se mai păstrează. Prezentarea cronologică a felului în care s-a cules și s-a studiat basmul este adusă la zi. Abordarea psihanalitică asupra basmului presupune o resemnificare a acestuia, fie prin legătura care se face cu mitul și, respectiv, cu visul de către Bruno Bettelheim, fie prin interpretări psihologice de către Marie Louise von Franz și Sheldon Cashdan, fie prin explicarea evoluției poveștilor făcând o paralelă cu felul în care crește un copil, trecând prin toate etapele de vârstă, până la adolescență. Cristina Bacchilega oferă o reinterpretare postmodernistă a poveștilor clasice. Ea afirmă că basmul de astăzi, în special în vestul Europei, unde fenomenul povestitului s-a pierdut, combină elemente atât din vechiul model folcloric, cât și din prototipul livresc, care s-a impus prin autori cunoscuți. Ruth Bottigheimer argumentează că originea basmului actual este de fapt în modelele livești ale secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. Informatorii fraților Grimm, afirmă cercetătoarea, au fost, de fapt, știutori de carte și au preluat, cu intenție sau fără intenție, variante de povești răspândite prin intermediul tiparului, care s-au consacrat prin circulația orală. Satu Apo ajunge la aceeași concluzie, arătând că tradiția orală a secolului al XIX-lea a fost influențată direct de textele literare culte, aparținând claselor educate, indicând totodată subcategoriile de texte care au făcut posibilă această trecere: basmele relatate în stil literar, basmele scrise de autori cunoscuți, dar în stilul oral și literatura populară de divertisment (foi volante, ziare, publicații cu povești populare). În final, Oana Chelaru atenționează, pe bună dreptate, că aceste teorii nu sunt aplicabile tuturor culturilor, concluzionând că cercetarea basmului este încă limitată și imprecisă din punct de vedere terminologic.

Al doilea capitol este dedicat delimitării basmului față de alte specii din literatura populară, precum și clasificărilor, care sunt utile în special în realizarea cataloagelor tematice din diferite culturi.

Al treilea capitol analizează basmul în contextul performării sale, adică în ocaziile de povestit, nu atât spațial, ci mai degrabă temporal (momentele zilei sau anotimpurile favorabile povestitului), apoi personalitatea

povestitorului, relația sa cu eroul basmului și cu publicul, toate acestea influențând specificul povestirii. Un aspect important considerăm că este analiza funcțiilor. Cel mai vechi rol al basmului, care se leagă de originea textului din mituri și rituri, este cel ritual-magic, care se bazează pe puterea cuvântului rostit. Funcția apotropaică explorează cealaltă latură a puterii cuvântului, aceea de protecție împotriva spiritelor rele. Aceasta se asociază și cu funcția de purificare. Funcția integrativă se referă la faptul că povestitul este un prilej prin care individul se include într-un grup, într-o comunitate. Rolul formativ al basmului reiese din faptul că ascultându-l, individul are acces la mitologia, filosofia, valorile și normele colectivității respective. Acest aspect se leagă de dimensiunea didactică și moralizatoare a povestitorului, cei bătrâni fiind adesea cei care povestesc tinerilor din propria lor experiență de viață. Autoarea indică și funcția educativă, pe care o asociază cu basmele spuse seara copiilor, în interiorul familiei, fenomen de origine citadină și de dată mai recentă decât povestitul tradițional. În opinia noastră este vorba de aceeași funcție didactică și moralizatoare, cu atât mai mult cu cât la origine basmul nu se spunea în mod special celor mici. Funcția artistică este funcția de divertisment și anume calitatea textului de a fi un bun prilej de desfătare și chiar de a „omorî” timpul, de a face să treacă vremea mai ușor. Funcția ludică ulterior menționată de autoare este de fapt similară cu cea artistică, fiind explicată prin capacitatea narațiunilor de a întreține o atmosferă plină de vioiciune, care să alunge urâtul și plictiseala. Oana Chelaru menționează și anumite scopuri practice pentru care se povestește în comunitățile rurale, dar pe care nu le încadrează în vreo funcție: alungarea somnului, a oboselii, stimulare la muncă sau ca alinare sufletească pentru cei aflați departe de casă (prizonieri, soldați, pacienți, muncitori sezonieri). Funcția psihologică ni se spune că a evoluat din funcția ritual-magică și este exemplificată prin cazul Șeherezadei, dar nu ni se oferă mai multe lămuriri. În schimb, funcția cathartică este explicată mai amplu. Pe de o parte, alături de funcția artistică, ea se referă la o evadare din cotidian într-un timp și spațiu ideal, care reunește proiecțiile mentale și dorințele naratorului și ale ascultătorilor și totodată presupune o declanșare a unui proces sufletească și mental de inițiere și transfigurare a ascultătorului. Pe de altă parte, autoarea afirmă că funcția cathartică se observă la nivelul povestitorului, al ascultătorului poveștii, asupra locului unde este relatată aceasta și la nivel de text, sub forma unei purificări, sfînșiri, echilibrări. Aceste explicații se întrepătrund cu mai multe funcții, dar suntem de părere că în principal funcția cathartică ține de evadarea și alinarea indivizilor departe de casă, iar echilibrarea acestora de funcția psihologică a basmului. În plus, am putea adăuga aici funcția terapeutică, ulterior menționată și de autoare ca una din multiplele valențe actuale ale basmului. Terapeuții folosesc în prezent poveștile atât în tratarea copiilor, cât și a adulților.

Întrucât majoritatea definițiilor și clasificărilor basmului se bazează pe termenul de fantastic, autoarea dedică cel de-al patrulea capitol analizei acestui

concept din punct de vedere cronologic și sincron, raportându-l totodată la termenii înrudiți, miraculos și fabulos. Rezultă că fantasticul presupune anumite caracteristici, printre care ireal, imaginație, intruziune brutală în ordinea cotidiană, atemporal, neliniște, angoasă. Acest proces de clarificare conceptuală are și o parte aplicativă în încheierea capitolului, unde se analizează seria *Harry Potter* și câteva basme românești, *Noaptea cea lungă*, colecția *Omul de piatră* editată de Ruxandra Niculescu, *Crângul, vânătorul codrului* din colecția lui Ion-Pop Reteganul, *Făt-Frumos din lacrimă* de Mihai Eminescu, *Zâna Zorilor* și *Florița din codru* de Ioan Slavici.

Capitolul al cincilea este dedicat spațiului și timpului, care în basmul fantastic este proiecția ideală a creatorilor. La nivelul textului, aceste două coordonate se reflectă în formulele inițiale, mediane și finale, care constituie unități narrative stabile. Aplicând cele enunțate, Oana Chelaru indică câteva maniere în care aceste coordonate structurează narațiunea: diferențiază între spațiile reale, posibile și imposibile din poveste, delimitează în text, prin anumite formule, timpul relatării și timpul desfășurării acțiunii, felul în care trece greoi sau, din contră, foarte rapid timpul în basm etc.

În al șaselea capitol, autoarea începe să trateze subiectul deschiderii basmului spre modernitate. Odată cu trecerea timpului se observă inovații în basmele care se spun. Gustul și mentalitatea ascultătorilor se schimbă, ceea ce determină, în mod evident, schimbări la nivelul povestitorului și a discursului său narativ. În acest proces al modernizării, autoarea este de acord cu opinia lui Octav Păun și a lui Silviu Angelescu care împart basmele în trei categorii: modelul clasic, modelul livresc și o categorie de graniță, unde inovația modernității se observă la nivelul atitudinilor, mentalităților personajelor și povestitorului și la nivelul formulelor folosite în text. Această evoluție a basmului este analizată și mai mult prin abordarea relațiilor dintre textele populare, textele culese și corectate de diverși culegători și basmele re-create după modelul popular de către autori cunoscuți prin tehnici literare.

Penultimul capitol, ultimul fiind rezervat concluziilor, vizează, așa cum ne spune titlul, Regândirea relației cuvânt-imagie, din perspectiva prezentării basmului în sistemul audiovizual. Filmul este o artă sincretică, care cuprinde mai multe tipuri de limbaje: cuvântul-sunet, imaginea, muzica, dansul, arhitectura, mijloacele tehnice. Niciodată filmul n-a fost lipsit total de cuvinte, dar succesul industriei cinematografice se datorează preponderenței imaginii asupra cuvântului, fapt ce reflectă situația actuală din societate. În cazul unei ecranizări însă, raportul se inversează, cuvântul din opera consacrată devine factorul prim, iar imaginea trebuie să ilustreze cuvântul. Filmul este așadar definit prin aceste două elemente esențiale și prin relația lor de interdependență. Pentru a explica acestea, autoarea analizează mai întâi desenul animat *Cinderella*, o realizare filmică după un text oral, basmul *Cenușăreasa*. Apoi ea continuă analiza unor „avataruri contemporane” ale basmului fantastic: ecranizările *Frăția inelului* (prima parte din *Stăpânul inelelor*), *Harry Potter* și

Piatra filozofală (tot prima parte din seria sa), producția originală *Amenințarea fantomei* (din seria cinematografică *Star Wars*), precum și producția cinematografică *De-aș fi ... Harap-Alb*, o viziune proprie a regizorului Ion Popescu-Gopo asupra cunoscutului basm românesc. Fiecare caz oferă un exemplu pentru relația de interdependență dintre cuvânt și imagine, în care fie cuvântul explică imaginea, fie imaginea reflectă cuvântul. Analiza spațiului, a timpului și a elementelor de fantastic din aceste filme ne ilustrează transformarea textului scris în producție cinematografică apreciată de public.

Multitudinea interpretărilor și rolurilor pe care le-a avut de-a lungul timpului basmul demonstrează versatilitatea și complexitatea acestei categorii narative. În opinia Oanei Chelaru, definirea basmului la ora actuală trebuie să includă elementele comune ale acestuia și ale filmului.

Poveștile fantastice au evoluat odată cu mentalitatea umană. În prezent aceasta acordă noi sensuri acțiunilor personajelor și, cu ajutorul tehnologiei moderne, transformă miraculosul tradițional, apropiindu-l tot mai mult de literatura științifico-fantastică. De asemenea, definirea basmului depinde și de instanțele comunicative care sunt implicate în relatarea sa. Importanți sunt deopotrivă povestitorul, cu personalitatea sa distinctă și dispoziția pe moment - fiindcă el recrează textul cu fiecare ocazie – ascultătorii, preferințele lor în materie de povești, care influențează naratorul, relația povestitor-erou-public și apoi cercetătorul, care caută să interpreteze textul.

Nu în ultimul rând, definirea povestirilor fantastice se face și prin raportare la alte specii. Aflându-se la granița dintre legendă și mit, basmul este maniera prin care omul încearcă să înțeleagă lumea în chip fabulos; în acest caz se află în afara spațiului și timpului cunoscute și implică fapte care depășesc acceptabilul pentru un om obișnuit. Merită să spunem aici că dacă individul își definește lumea înconjurătoare prin intermediul speciilor narative și totodată se exprimă prin intermediul acestora, atunci studiul basmului este și studiul mentalității și al ființei umane. Concluzia autoarei este o deschidere a definiției: „basmul se află într-un prezent al intuiției și al trăirii, și nu în concretul determinărilor precise” (Chelaru, p. 253).

Anca-Maria VRĂJITORIU

Nicolae Afrapt, *În căutarea raiului din Valea Frumoasei*,
Argonaut, Cluj-Napoca, 2024, 269 p.

Sâmbătă, 15 iunie 2024, profesorul Nicolae Afrapt a lansat, la Sebeșel, în deschiderea ediției a IV-a a întâlnirii *Fiii satului*, cea de-a XII-a carte, intitulată *În căutarea raiului din Valea Frumoasei. Amintiri. Lecturi. Cercetări*, structurată în patru capitole mari și un interesant epilog. Prin publicarea acestui volum, profesorul Afrapt recuperează, cu știință și sinceritate, fragmente întregi din poveștile și istoria acestor locuri. Reconstituie o lume arhaică, plină de culoare și atât de autentică ... lumea de altădată, care popula raiul din Valea Frumoasei, dar și personalitățile care frecventau aceste locuri călcate de Ionel Pop, Mihail Sadoveanu, Rudi Cernuta sau „Sfînxul de la Bădăcin” – Iuliu Maniu.

Dacă în primele două capitole, *Drumul meu spre raiul din Oașa Mică și Întemeierea așezării din Branîștea Domnului*, putem vorbi despre un *bildungsroman*, în care asistăm la conturarea personalității naratorului, desigur, cu ajutorul amintirilor, odată cu cel de-al treilea, *Lecturi pe drumul descoperirii raiului din Valea Frumoasei*, autorul face trecerea către cercetătorul lumii de aici, plonjând efectiv în istoria zonală, din ultimul secol, a acestor locuri.

Spre sfârșitul volumului, cercetătorul se lasă copleșit (vezi subcapitolul *Vieți paralele*) de profesorul Nicolae Afrapt, care nu ezită să așeze alături, cu bune și mai puțin bune, portretele morale a două ilustre personalități care au modelat, în perioada interbelică, raiul de pe Valea Frumoasei: Mihail Sadoveanu – „Ceahlăul prozei românești” și Ionel Pop – modelul de patriot român, pe care istoria nedreaptă din ultimul secol l-a frânt, dar nu l-a doborât!

Volumul încheie între copertele sale, dincolo de nevoia de poveste, eterna și atât de umana noastră căutare a unui rai. Surprinde, de asemenea, cu multă acuratețe, momentele importante, de fapt schimbările suferite de raiul din Valea Frumoasei: de la „Soarele din Piatra Albă”, romanul lui Eugeniu Dobrotă, la „Drumul Regelui”, devenit, în zilele noastre, Transalpina, până la momentul Ionel Pop și M. Sadoveanu, care au transformat totul într-o superbă și nemuritoare poveste. Nu este uitat nici Blaga, ilustrul nostru conjudețean, care a scris pagini memorabile, nepereche despre Valea Frumoasei.

Citit cu ceva mai multă atenție, volumul pe care l-am lansat la Sebeșel este deopotrivă un roman al devenirii, dar și un important studiu de istorie a Văii Sebeșului. Dacă doriți să aflați unde și cum și-a găsit profesorul Afrapt paradisul său, lecturați acest volum! Vă veți întâlni cu o lume care nu mai este, cu un cercetător cu reale calități de scriitor, cu o boare de nostalgie care străbate volumul de la prima până la ultima pagină. Felicitări, domnule Profesor!

Ilie MOISE

Irmgard Sedler, ... *skoro damoi! Speranță și disperare. Deportarea sașilor din Transilvania în lagărele sovietice de muncă (1945-1949)*, Sibiu, Honterus, 2022, 312 p.

Cartea are la bază expoziția organizată de Irmgard Sedler în 2019, la Casa Istoriei din Dinkelsbühl (cu prilejul întâlnirii anuale a sașilor), apoi la Muzeul Transilvănean din Gundelsheim, pregătită pentru a marca – în anul 2020 – *75 de ani de la deportarea germanilor din România în lagărele de muncă ale Uniunii Sovietice*. Au fost expuse peste 300 de obiecte din colecțiile Muzeului și Bibliotecii Transilvaneie din Gundelsheim, din colecții private și arhive (Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul ASTRA Sibiu, Colecția Rubicon Film GC Berlin, Muzeul Central din Ulm, Muzeul Văii Hârtibaciului Agnita, Institutul Transilvănean al Universității din Heidelberg etc.), 190 dintre acestea fiind prezentate în volumul de față.

Se conturează, astfel, o imagine fragmentară, prin diversitatea etalării (cu preponderență, fotografii¹, scrisori, cărți poștale, desene, schițe, obiecte de uz zilnic în lagăr, piese vestimentare, sculpturi miniaturale, bijuterii), dar și o imagine unitară, prin impactul emoțional, a tot ceea ce a însemnat munca, boala, suferința, abuzurile și moartea, pe de-o parte, sprijinul și responsabilitatea față de părtașul la suferință, cu momentele de credință, speranță, pe de altă parte – „bruma înfloreste pe sârma ghimpată” (Joseph Fuchs, Stalino 1948) (p. 18) ...

Prezentată pe larg în paginile revistei noastre de Karin SERVATIUS-SPECK², varianta în limba germană a cărții³ s-a epuizat destul de repede, fapt pentru care, cu atât mai mult, trebuie să îi mulțumim doamnei Irmgard Sedler pentru că a avut grijă ca această carte să apară și în limba română, căci, până la urmă, și traducerile sunt parte importantă din opera și personalitatea unui autor, lăsând să se întrevadă pasiunea, dăruirea, disciplina cu care a fost scrisă, inițial, cartea.

Este o carte despre supraviețuire în condiții extreme, o carte care ne reamintește că cei care ignoră istoria sunt condamnați să o repete, cu toate

¹ „Era interzis să iei cu tine fotografii, hârtii sau scrisori de orice fel în drumul spre casă. Rușii ne-au controlat mereu în ultimele zile. [...] A trebuit să las și eu multe acolo. Două fotografii le-am pus în pantofi, alte femei și-au cusut fotografiile în căptușeala mâncilor, acolo unde nu se ajungea prea ușor când erai percheziționată.” (Maria Gromaier, Cristian, județul Sibiu, 1994) (p. 51)

² În „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXV/2021, p. 197-201.

³ Irmgard Sedler, „...skoro damoi!” *Hoffnung und Verzweiflung. Siebenbürger Sachsen in sowjetischen Arbeitslagern 1945-1949*, Siebenbürgisches Museum, Verlag Renate Brandes, Altenriet, 2020.

tragediile ei⁴, marcând și schimbând definitiv și irevocabil cursul vieții unor generații întregi, făcând oameni nevinovați să se întrebe: „Oare a fost doar un coșmar ceea ce am trăit?” Volumul, catalog de expoziție și lucrare științifică de referință, este un exemplu de valorificare a jurnalelor, a fotografiilor, a graficii și desenelor ca documente etnologice în context istoric, o mostră de istorie orală și reconstituire prin recurs la memorie, un exercițiu excelent de a pune obiectul etnografic în context, de a arăta ceea ce doar etnologii și antropologii de vocație pot face: că nu contează cum este obiectul, ci cum a devenit ceea ce este, revenind mereu și mereu la cadrul istoric care i-a imprimat valoarea etnografică, patrimonială, ceea ce demonstrează încă o dată faptul că istoria și etnologia sau folclorul nu se exclud una pe cealaltă, ci trebuie studiate și valorificate împreună.

Andreea BUZAȘ

⁴ „Nu i-am uitat pe parcursul celor 50 de ani și am venit aici să așezăm o cruce de lemn în cimitir, în memoria celor care au murit în lagărul 1003. Vrem să se facă pace între noi, între orașul Konstantinovka și Germania” (Georg Gehann, pe vremuri internat, și el, în lagărul 1003 din Konstantinovka). [...] Gheața a fost spartă. [...] Georg a citat din memorie o poezie în rusește. [...] Regizorul a răspuns că știe și el poezii de Goethe. Apoi a încheiat [Jana] în germană: „Totul va fi bine, totul trebuie făcut pentru mâine, toate vor fi de ajuns”. (p. 310)

Cronica

Anul 2024 a adus cu sine austeritatea, concept care dă frisoane oricărui cercetător de vocație. Ideea că efortul științific, vreme de un an (sau mai mulți), nu poate fi încununat cu o apariție editorială ... demobilizează și îngrijorează.

Entuziasmul generat de descoperirea manuscrisului considerat pierdut, al lui Victor Păcală (1874-1955), *Mărginimea și mărginenii de altădată și de-acum*, a fost umbrat de criza financiară care bate insistent la ușă, de imposibilitatea editării unei cărți care așteaptă de peste opt decenii lumina tiparului. Despre manuscris s-a vorbit sâmbătă, 26 octombrie a.c., la conferința „Rășinariul de altădată”, organizată de primăria comunei Rășinari, în cadrul manifestării culturale „Fiii satului Rășinari 2024”. Moderată de prof. Carmen Olteanu, conferința s-a desfășurat în sala de festivități a primăriei, în prezența ministrului culturii – doamna Raluca Turcan, a președintelui Consiliului Județean Sibiu – doamna Daniela Câmpean, și a unui mare număr de fii ai satului, veniți din întreg arealul românesc. Au vorbit despre personalitățile comunei Rășinari: Bogdan Bucur – primarul localității, dr. Vasile Crișan, dr. Răzvan Pop, Cosmin-Crăciun Cruciat, prof. Carmen Olteanu și prof. univ. dr. Ilie Moise. În prima parte a intervenției, colegul nostru a prezentat comunicarea „Victor Păcală 150 și/ sau perspectiva unei ediții definitive”, accentuând prestigiul științific și statutul de model pe care *Monografia satului Rășinari*, realizată de Victor Păcală (1915), l-a avut de-a lungul ultimului veac. Cea de-a doua intervenție a fost o „laudation” rostită cu prilejul alegerii profesorului Mircea Lac, cel mai cunoscut dascăl de tradiții din România, cetățean de onoare al comunei Rășinari.

Două volume pregătite pentru tipar – *Folclor și folcloristică la Tilișca și Ilie Moise, pagini de corespondență* – așteaptă încă editorul, finanțarea. Este pusă sub semnul întrebării până și apariția periodicului nostru, *Studii și comunicări de etnologie*. Într-o atare situație, activitatea științifică a celor doi cercetători de la sectorul de etnologie – Andreea Buzaș și Ilie Moise – s-a axat pe organizarea sau participarea la manifestări cultural-educative în parteneriat cu alte instituții culturale sibiene, precum Muzeul ASTRA, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul-Junii”, Universitatea „Lucian Blaga”, Muzeul Etnografic al Transilvaniei sau Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Astfel, prof. univ. dr. Ilie Moise a participat în calitate de președinte de juriu la Olimpiada Națională

„Meșteșuguri Artistice Tradiționale” (Dumbrava Sibiului) și la Târgul olarilor, desfășurat în Piața Mare din Sibiu, la 1 septembrie 2024. A participat, de asemenea, ca membru în comisii de susținere publică a două teze de doctorat la Universitățile „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și „Lucian Blaga” din Sibiu.

În aceeași idee, a unei reale vizibilități a Institutului nostru, prof. univ. dr. Ilie Moise a participat ca membru sau președinte în jurii de specialitate naționale: Festivalul-concurs „Lucreția Ciobanu” (Sibiu, 8-10 aprilie); Festivalul-concurs de interpretare „Ilie Micu” (Sibiu, 16-17 aprilie); Cântecul Oltului, festival-concurs desfășurat la Călimănești în august 2024.

Dintre lucrările prezentate la manifestările științifice internaționale, organizate în România, amintim comunicările *Lucian Blaga și duhul satului* (de prof. univ. Ilie Moise) și *Mirabila sămânță a sufletului românesc* (de dr. Andreea Buzaș), prezentate la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția 44, desfășurat la Sebeș-Lancrăm în perioada 17-19 mai.

Sectorul de etnologie al Institutului de Cercetări Socio-Umane a încercat, prin articole de popularizare, prefețe și aniversări, să fie prezent în viața științifică românească.

La manifestările științifice naționale, membrii sectorului nostru au prezentat următoarele comunicări:

- ✓ *Curcubeul – unul dintre cele mai vechi simboluri ale omenirii. Reprezentări în cultura populară*, comunicare susținută la Sesiunea anuală a Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, Științele Socio-Umane la începutul mileniului III, 13 decembrie 2024 (Andreea Buzaș);
- ✓ *Un correspondent maramureșean al revistei manuscrise „Musa” (1897) – Georgiu Ghețe*, comunicare susținută la Sesiunea de comunicări științifice „Peisajul cultural – abordări interdisciplinare”, organizată în perioada 27-28 decembrie 2024 de Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației (Andreea Buzaș);
- ✓ *Junii Sibiului 80 – un brand al Sibiului și al țării*, comunicare susținută la Salonul Național al Cărții de Etnologie, desfășurat la Râmnicu Vâlcea în 28 martie 2024 (Ilie Moise);
- ✓ *Muzeul sătesc și identitatea unei comunități*, comunicare prezentată la dezbaterile științifice „Muzeul sătesc – o reîntoarcere în timp?”, desfășurată la Mărgineni (Făgăraș), organizată de Asociația „Baronul David Urs de Margina” în 25 mai 2024 (Ilie Moise);
- ✓ *Victor Păcală 150 și/ sau perspectiva unei ediții definitive*, comunicare susținută la „Seminarul Național ASTRA Multicultural”, organizat în perioada 24-25 iulie 2024 de Muzeul ASTRA Sibiu (Ilie Moise);
- ✓ *O redefinire a noțiunilor „Mărginime” și „mărgineni”*, comunicare susținută la Conferința Națională ASER, Timișoara, ediția a XX-a, 21-23 noiembrie 2024 (Ilie Moise);

- ✓ *Crăciunul și colindatul – dimensiuni ale sacralității și religiozității*, comunicare susținută la Sesiunea anuală a Institutului de Cercetări Socio-Umane, *Științele Socio-Umane la începutul mileniului III*, 13 decembrie 2024 (Ilie Moise).

Dintre articolele publicate în 2024 în revistele de specialitate sau în volumele omagiale, naționale și internaționale, amintim:

Buzaș, Andreea, *Creatori populari și creativitate în spațiul urban (Nădlac, județul Arad)*, în *Termeni și teme actuale în științele etnologice: un repertoriu comentat. In honorem prof. univ. (e) dr. Nicolae Constantinescu*, coord.: Ioana-Ruxandra Fruntelată, Mihaela Bucin, Florența Popescu-Simion, București, Editura Muzeului Literaturii Române, Editura Etnologică, 2024, p. 434-447;

Buzaș, Andreea, *Întoarcerea umbrelor. Cu privire la memorialistica lagărelor de prizonieri români din Germania, 1916-1918*, în „*Studii și comunicări de etnologie*”, tomul XXXVIII/2024, p. 7-17 (în colaborare cu Ion Taloș);

Buzaș, Andreea, *Sub semnul cooperării – Ion Taloș și Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu*, în „*Academica*”, nr. 7-8/ 2024, p. 32-39;

Buzaș, Andreea, *Betrachtungen zu einigen siebenbürgisch-sächsischen Handschriftensammlungen aus dem Folklore-Archiv des Forschungsinstituts für Geisteswissenschaften Hermannstadt*, în „*Ethnographica et Folkloristica Carpathica*” 26. 2024, p. 189-207;

Moise, Ilie, *Radiografii contemporane – dascăli de arte tradiționale, Termeni și teme actuale în științele etnologice: un repertoriu comentat. In honorem prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu*, coord. Ioana-Ruxandra Fruntelată, Mihaela Bucin, Florența Popescu-Simion, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2024, p. 145-150;

Moise, Ilie, *Ion Taloș și dimensiunea culturală a dimensiunii noastre tradiționale*, în „*Anuarul Arhivei de Folclor*”, tomul XXVIII/2024, p. 11-15.

Poate că, dintre evenimentele anului, se detașează ediția a XXV-a a *Salonului Național al Cărții de Etnologie*, manifestare culturală de anvergură axată pe producția editorială de profil din ultimul sfert de veac, colectată la *Fondul de etnologie „Mihai Pop”* din cadrul *Bibliotecii Județene „Antim Ivireanul”* din Râmnicu Vâlcea. Este unica bibliotecă cu profil etnologic din întreg arealul românesc, având ca prim fond biblioteca personală a etnologului Mihai Pop, donată de succesorii *Profesorului* municipiului Râmnicu Vâlcea. Ajunsă aici prin grija a doi discipoli ai etnologului Mihai Pop – biblioteca ilustrului dascăl a devenit nucleul în jurul căruia profesorii Gh. Deaconu și Ioan St. Lazăr au inițiat organizarea *Salonului Național al Cărții de Etnologie*. An de an, începând cu 2000, la Râmnicu Vâlcea, la sfârșitul lunii martie, *Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vâlcea* și *Biblioteca „Antim Ivireanul”* organizează singurul salon de profil din întreg

spațiul românesc, care reunește întreaga producție editorială din domeniul etnologiei, inclusiv revistele de specialitate.

Institutul de Cercetări Socio-Umane și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul-Junii” Sibiu au fost, anual, parteneri de nădejde ai *Salonului* de la Râmnicu Vâlcea, întreaga producție editorială fiind reprezentată în *Biblioteca de etnologie „Mihai Pop”*.

La ediția din acest an, Sibiuul a fost reprezentat de prof. univ. dr. Ilie Moise – cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, redactor-șef al periodicului Academiei Române – „Studii și comunicări de etnologie”. În alocuțiunea rostită la deschiderea ediției cu numărul 25 a *Salonului...*, profesorul Ilie Moise a spus:

„Am trecut munții, onorată asistență, pentru a aduce personal un omagiu sincer unor prieteni de suflet, de care mă leagă o amicitie lungă-lungă, de peste o jumătate de veac, din vremuri în care vârsta noastră, a tuturor, începea cu 2.

Am venit să-l văd pe *Gheorghe Deaconu*, cercetătorul de cursă lungă, care clădește cultură adevărată, aici, pe meleaguri vâlcene, de peste 50 de ani și nu dă semne că ar vrea să se oprească. Lucrează cu aceeași eficiență ca în 1973, când ne-am cunoscut la o sesiune de comunicări științifice de la Călimănești.

Și am venit să-mi văd prietenii din tinerețe, pe *Dumitru Lazăr*, fostul meu coleg de la *Cercul de Folclor* al Facultății de filologie din Cluj, pe *Ioan St. Lazăr*, eminent dascăl de teoria literaturii, și pe doamna directoare *Elena Stoica*, colegi care au fost alături de mine atunci când am avut nevoie de ei.

Am mai venit să-mi văd foștii studenți, acum personalități bine conturate – unii diriguitori ai culturii vâlcene, dar și pe colegii mai tineri de la Centrul Județean – *Alin Pavelescu*, *Mihaela Deaconu* și soții *Boari*, pe care îi prețuiesc și-i admir pentru tot ce fac frumos și durabil aici, la Râmnicu Vâlcea.

Mă leagă de acest spațiu, al Olteniei de sub munte, sentimente puternice, asemănătoare cu acelea pe care le nutresc pentru județele Alba și Hunedoara, locuri de care sunt legat prin naștere și debut.

Am trecut, dragi prieteni, munții să aduc – la această ediție aniversară a „Salonului Național” – un omagiu acestor locuri pline de istorie și, mai cu seamă, de oameni frumoși, sinceri și plini de inițiativă.

Salonului Național al Cărții de Etnologie – ajuns la cea de-a XXV-a ediție – îi doresc să rămână la fel de tânăr și la ediția cu numărul 100!”

Sesiunea de noutăți editoriale a început cu prezentarea volumului Corinei Mihăescu, *Știință și simbol în ceramica de Horezu – element de patrimoniu UNESCO* (Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023), despre care, în finalul prezentării, Ilie Moise a afirmat:

„Dacă vrei să vinzi o carte ori un spectacol, dacă vrei să impresionezi ori să emoționezi de-a binelea – ai nevoie de o poveste! Până și cerșitul are nevoie de o poveste! «Mâna-ntinsă, care nu spune o poveste, nu primește pomană!», declara *Gheorghe Dinică* într-o replică celebră. Iar cartea Corinei Mihăescu, *Știință și simbol în Ceramica de Horezu* (București, 2023), ne spune o superbă

poveste – *povestea lutului miraculos de la Horezu*. Și asta pentru că *olarul* de la Horezu a împrumutat ceva din preocupările Demiurgului: *a ars și a smălțuit oalele ... le-a făcut să sune dându-le, astfel, suflet și viață!* O credință specifică zonei, o poveste care prinde viață atunci când este spusă de talentata noastră colegă de la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. Da, onorată asistentă, povestea lutului de la Horezu – și mai cu seamă a olarilor de-acolo atinși de aripa dumnezeirii – s-a întrupat în *câteva cărți* și zeci de articole (inclusiv un *Dosar UNESCO!*), pentru care se cuvine să-i mulțumim, să-i aducem un omagiu cercetătoarei Corina Mihăescu.

Felicitări, doamna dr. Corina Mihăescu!”

A urmat prezentarea celor trei reviste de etnologie și antropologie – „Miorița” (nr. 29/2023, Centrul de Cultură și Arte al Județului Hunedoara), „Revista de Antropologie Culturală” a Universității „Lucian Blaga” (coordonator lector universitar doctor Maria Șpan) și „Studii și comunicări de etnologie” (tomul 37/2023, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu).

Din producția editorială a anului 2023, dar și din cea primită pe adresa redacției revistei noastre, a prezentat participanților la *Salon* volumele: *Din Țara Hațegului*. Povestiri de Ioan Pop Reteganul (ediție îngrijită, prefată și antologie de Mircea Lac, Deva, Editura Călăuza, 2023), reeditare apărută în colecția „Valori hunedorene” (cu prilejul aniversării a 170 de ani de la nașterea folcloristului) și Ion Talos, *De la băile romane la colinda făptuitorului bun. Privire istorică asupra folclorului romanic din Est și Vest* (București, Editura Univers Enciclopedic, 2023).

Intervenția profesorului Ilie Moise s-a încheiat cu *Junii Sibiului 80 – un brand al Sibiului și al României*:

„Povestea Junilor ..., ca orice poveste, începe undeva într-un sat – de data asta din Mărginimea Sibiului, acolo unde Cibinul iese din munte, la *Gura Râului*. Iar eroul nostru este un *adolescent: Ion Macrea*. Provine dintr-o familie modestă care, în anii '40 ai veacului trecut, încearcă să-și chivernisească fiecare odraslă. Primul popas al elevului – Ion Macrea – absolvent al „Școlii generale” din sat, îl face la *Arsenalul* din Sibiu – unde intră ca ucenic, în 1943. În toamna anului următor, înființează o echipă de *călușari*, aidoma celor din satul natal, cu care participă la spectacolul de Crăciun. Are un succes nesperat, drept pentru care *conducerea școlii* îi permite să extindă activitatea echipei de dansuri printr-o colaborare cu *fetele* de la altă *Școală profesională*. În anul următor, echipa de dansuri populare devine astfel *ansamblu folcloric* cu perechi (mixte) și *soliști* ...

Momentul următor îl constituie participarea la *Concursuri raionale, regionale, apoi naționale și internaționale*. Un drum, o poveste care continuă și astăzi, cu o *echipă de profesioniști* devenită *brand de țară*, sub conducerea *ficei* lui *Ion Macrea – dr. Silvia Macrea*.

La mulți ani, Junii Sibiului!”

Iată, așadar, o participare de prestigiu, care a plasat Sibiu și comunitatea academică din sudul Transilvaniei în elita cercetării etnologice contemporane. Alte detalii despre ediția jubiliară a *Salonului cărții de etnologie* și programul complet al manifestării pot fi găsite pe pagina de Facebook *Centrul Creației Vâlcea*.

Publicații primite la redacție

- Academica*, revistă editată de Academia Română, nr. 11-12/ noiembrie-decembrie 2021; nr. 1/ ianuarie 2022.
- Afrapt, Nicolae, *Lungul drum al sebeșenilor și lăncrăjenilor pentru descoperirea marelui poet Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2023.
- Anuarul Arhivei de Folclor*, nr. XXV-XXVI/2021-2022 și XXVII/2023.
- Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, nr. XXIII/2023.
- ASTRA 160*, coord.: Răzvan Pop, Bogdan Andriescu, Sibiu, Editura Armanis, 2022.
- Blaga, Lucian, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2023.
- Blaga, Lucian, *Tulburarea apelor*, reproducere anastatică a ediției apărută în anul 1923, postfață Nadia Diana Arsin, ediție îngrijită de Eugeniu Nistor, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2023.
- Caietele ASER*, nr. 16/2019 (*Maxima varia*); nr. 17/2020 (*Constante și variabile etnologice*); nr. 18/2021 (*Domeniul etnologic – reconstrucții contemporane*).
- Câmpean, Dumitru, *Colinde și obiceiuri de Crăciun din Gura Râului*, Sibiu, Tehno Media, 2022.
- Câmpeanu, Mircea, *Viitorul trecutului. Studii și cercetări de folclor vocal-instrumental din Transilvania*, prefață Ilie Moise, Cluj-Napoca, Editura Tradiții Clujene, 2022.
- Csiszar, Corina Isabela, *Obiceiuri din Țara Lăpușului*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2022.
- Din țara Hațegului. Povestiri de Ioan Pop Reteganul*, ediție îngrijită, prefață și antologie de Mircea Lac, Deva, Editura Călăuza, 2023.
- Eminescu, Mihai, *Poezii lirice*, reproducere anastatică a ediției apărută în 1923, cu o introducere de Lucian Blaga, ediție îngrijită de Eugeniu Nistor, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2023.
- Filip, Vasile V., *Cronici, povestiri, mărturisiri*, Bistrița, Editura Charmides, 2022.
- Gălățan-Jieț, Dumitru, *Momârlanii din Valea Jiului în paginile revistei Răstimp din Drobeta Turnu Severin*, Târgu Jiu, Editura Măiastra, 2022.

- Lac, Mircea, *Cântecul zorilor și bradului în spațiul hunedorean*, Deva, Editura Călăuza, 2022.
- Lac, Mircea, *Patrimoniul etnologic din satul hunedorean de odinioară*, Deva, Editura Călăuza, 2023.
- Maniu, Rafla, *Amintiri..., amintiri*, Alba Iulia, Editura Unirea, 2023.
- Matei, Marius, Cucui, Elena, *Regal etnografic*, prefață de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Muzeului Național al Unirii, Cluj-Napoca, Mega, 2022.
- Mehedinți, Simion, *Curs de doctrină etnografică. Curs de etnografie*, ediție îngrijită de Costică Neagu, prefață de Ilie Moise, Focșani, Editura „Terra”, 2023.
- Memoria Ethnologica*, revistă de patrimoniu etnologic și memorie culturală, Baia Mare, an XXIII, nr. 86-87/2023.
- Mihăescu, Corina, *Știință și simbol în ceramica de Horezu – element de patrimoniu UNESCO*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023.
- Neagu, Costică, *Simion Mehedinți, corespondență*, Focșani, Editura „Terra”, 2022.
- Nedeia*, revistă de cultură tradițională, Reșița, anul X, nr. 1/2022.
- Sedler, Irmgard, ... *skoro damoi! Speranță și disperare. Deportarea sașilor din Transilvania în lagărele sovietice de muncă: 1945-1949*, Sibiu, Honterus, 2022.
- Spiess, August Roland, *În farmecul Carpaților. Cincizeci și cinci de ani de vânătoare*, ediție îngrijită de Helga Stein, Sibiu, Honterus, 2022.
- Taloș, Ion, *De la băile romane la colinda făptuitorului bun. Privire istorică asupra folclorului romanic din est și vest*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2023.
- Tezaur Uman Viu Florin Poenaru, un iconar al Lazului*, curator Elena Cucui, Alba Iulia, Editura Muzeului Național al Unirii, Cluj-Napoca, Mega, 2022.
- Tiutiu, Daniel, *Păcurarul din lună*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2023.
- Viața bibliotecii*, editor Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba, anul V, nr. 5/2023.
- Viciu, Alexiu, *Literatură și obiceiuri populare din Transilvania. Culegeri și studii*, ediție întocmită, indici și glosar de Romulus Todoran și Ion Taloș, introducere de Ion Taloș, Cluj-Napoca, Philoblibon, Argonaut, 2023.
- Zarandul*, Complexul Muzeal Arad, nr. 6/2023.

Rubrică realizată de Andreea BUZAȘ